

Edinost

Lev Tolstoj.

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopališka ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vsako soboto
Velja letno 36 din, polletno 18 din, četrtletno 9 din, za inozemstvo letno 50 din
Rokopisi se ne vračajo - Pošt. čok. rač. 11.707 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Glasni po eniku

imel razne prvine, morda bo tudi te nove vodje prenesel brez prevelike škode, saj je prenesel tudi turške napade in avstrijske šikanе ter marsikako vojno. Vendar pa bi ne bilo prav, če mu v tej nevolji ne bi pomagali. Bodi to naš dobi sklep za to leto. Toda tega se moramo res držati, kajti s tem ne bo oškodovano niti narodno gospodarstvo in menda tudi ne državni monopoli.

7 dni domačih vesti

* Naziv »Maribor — glavni kolodvor« se je s 1. januarjem izpremenil samo v naziv »Maribor«. Dosedanji Koroški kolodvor pa se bo odsej službeno imenoval »Maribor—Studenci«.

* Dne 11. januarja bo »Glasbena Matica« v Mariboru priredila koncert slovenske glasbe.

* V Mariboru je bilo preteklo leto rojenih vsega skupaj 1100 otrok, poročenih je bilo 610 parov, umrlo pa je 865 ljudi. Prebivalstvo narašča, kakor je razvidno iz dejstva, da je bilo 295 več rojstev kot smrtnih slučajev.

* Luko v Šibeniku bodo razširili. Zgradili bodo 215 metrov dolgo in 62 metrov široko nakladalno obalo, ob kateri bodo lahko pristajali tudi veliki prekomorski parniki. Stroški bodo znašali nekaj nad deset milijonov dinarjev.

* Zveza vodnih zadrug v Jugoslaviji je te dni zborovala v Novem Sadu. Namen teh zadrug je, skrbeti in zagotoviti uspešno žetev na prostoru, večjem od 1 milijona oralov zemlje, vzdrževati red na črpalnih postajah, v kanalskem omrežju in regulirati vode. Zveza si med drugim tudi prizadeva, da bi država osnovala melioracijski fond.

* Z januarjem je pričel delovati novo ustanovljeni Zdravstveni dom in Protituberkulozni dispanzer v Slovenjgradcu.

* Na pravni fakulteti v Beogradu je bil pred nekoliko dnevi odprt Salon neodvisnih umetnikov. 16 umetnikov razstavlja 62 slikarskih oz. kiparskih del. Kot pravi kritika, so vsa dela na dostojni višini.

* Na svetovni razstavi v New Yorku, ki bo odprta od 1. aprila do 30. septembra t. l., bo zastopana tudi Jugoslavija. Naša razstava bo imela 40 oddelkov ter bo zlasti veljala turizmu in domači obrti. V etnografskem oziru bodo posebno prikazane vse tipične zanimivosti Slovenije z narodnimi nošami vred. Za folkloro bo skrbel etnografski muzej v Ljubljani. Vsi razstavniki predmeti morajo biti pripravljeni do 20. t. m., nakar se skupaj pošljejo v Ameriko.

* Ena najlepših cest v Sloveniji bo preložena in regularizirana banovinska cesta med Celjem in Laškem. Nasip je visok 3 do 4 metre, cesta bo pa široka 7½ metrov. Ob strani bo precej širok pas za pešce. Dela pri regulaciji Savinje v Poluhah sedaj stoji, bodo pa se takoj nadaljevala, čim bo vreme ugodneše.

* Nov dnevnik je začel izhajati v Zagrebu. Imenuje se »Zagrebački list« in se tiska v isti tiskarni kot »Hrvatski dnevnik«, ki pa naglašja, da nima z novim listom nič skupnega.

* Umrli je v Polomu pri Kočevju profesor dr. Albin Belar, mož, ki je bil kot seizmolog poznan po vsej Evropi. 42 let se je bavil s proučevanjem potresov in je uredil potresne postaje v Ljubljani, Beogradu in Hebu na Češkem (sedaj v Nemčiji). Pod Triolavom je uredil svojo lastno opazovalnico.

* Radgona zonet garnizija. Pred dobrim letom je dobila nemška Radgona onstran obmeine reke Mure posadko enega bataliona lovcev. Po izvedbi anšlusa so posadko ukinitili, sedaj pa se je Nemčija zopet odločila, da iz gospodarskih razlogov namesti v Radgoni dve stotnji vojakov.

* Na jugoslovanskih univerzah se je z uredbo, ki je izšla te dni, izenačil študij prava. Od jeseni dalje velja enoten načrt polaganja izpitov v skupinah. Novi predpisi so nekaka srednja pot med sistemom nemških univerz, ki je bil več ali manj v praksi na vseučiliščih v Ljubljani in Zagrebu, ter francoskim sistemom, ki je bil v praksi v Beogradu in na pravni fakulteti v Subotici.

ze? Ali se ne bo že enkrat združil ves civilizirani svet, da bodo brez mej živeli narodi kakor brat poleg brata lepo složno? Vsem bi se lahko dobro godilo.

Današnji družbeni red je kriv vsega zla. Kaj vse bi se dalo izdelati in pridelati pri današnjem stanju tehnike! Preračunano je, da bi naša zemlja mogla preživeti do dvajset milijard ljudi, danes pa jih strada več kakor ena milijarda, ker ni človečnosti in socialne pravice. Na drugi strani pa si velepodjetniki ustvarijo umetno draginjo, če ne morejo soravniti svojih pridelkov z zadostnim dobičkom v svet. Raje uničijo kavo, žito, riž, čaj itd., kakor da bi popustili v cenah in omogočili tudi lačnim, da si nabavijo najpotrebnejše. Kaj vse bi lahko pridelali brezposelni delavci po stoječih tovarnah, koliko živeža in drugih uporabnih stvari gre radi brezposelnosti v izgubo! Vsi bi lahko imeli svoj zaslužek, vsi bi lahko s podobno živeli, ako bi vladal nemoten red na svetu.

Miha Vršec — Bizeljsko.

Državniki potujejo ...

Ob Daladierovem potu na Korziko in v Tunis

Odkar so pričeli opuščati in zapuščati Zvezo narodov kot najnaravnejšo ustanovo za mednarodne odnose in dogovore, so si morali najti nadomestilo. To nadomestilo naj tvorijo obiski državnikov po evropskih prestolicah, kjer jim prirejajo navdušene ali manj navdušene, vsekakor pa zelo dragocene sprejeme. Današnji in včerajšnji kritiki Zveze narodov so radi poudarjali koliko »požre« Zveza narodov. Če danes preračunamo, koliko stane takle navdušen sprejem, se bomo kmalu pričeli, da bi si s tem denarjem mogli držati vsaj dve Zvezi narodov. Sicer pa to ne velja toliko za to, kakor sploh za diplomatska potovanja.

Napetost med Francijo in Italijo še vedno ni popustila. Kot odgovor na italijanske zahteve po Tunisu, Džibutiju, Nizizi in Korziki, so se Francozi odločili, da tudi na zunaj pokažejo nedeljivost francoskega imperija. Daladier se je podal na majhno potovanje po deželi in pri tem »slučajno« obiskal vse tiste kraje, ki sta jih zadnji čas italijanski tisk in italijanska ulica Francozom odrekala. Navdušenje, ki so ga prenašale francoske radijske postaje, je bilo ogromno in pač ne zaostaja za navdušenjem, ki so ga skozi vse lanske leto prenašale evropske radijske postaje. Del evropskega tiska seveda odreja temu navdušenju vsako pristnost in zatrjuje, da je bilo vse le narejeno in pripravljeno; ta tisk pa se pri tem ne zaveda, da s tem odreja pristnost tudi marsikateremu navdušenju lanskega leta. Resnično razpoloženje ljudstva se seveda ne da brez vsega, posebno pa skozi radio dognati. Toda tudi brez tega potovanja bi mogli najti nekaj opor. Napietostavneje bi seveda bilo, če bi ga presoiali po tem, kar bi bilo za to ljudstvo koristno — toda

prav v zadnjem času se vidi, da računanje z razsodnostjo narodov mnogokrat vara, kajti danes je tehnika prepričevanja ljudstva že tako napredovala, da je mogoče narod navdušiti, če je treba, naravnost proti lastnim koristim. Evropski radio je v lanskem letu podal nekaj sijajnih primerov na tem področju. Verjetno je, da si v Tunisu želi politično zrelo prebivalstvo čim več svobode in neodvisnosti. Tujih gospodarjev gotovo ne gledajo radi, pa če so to Francozi ali Italijani. Toda to prebivalstvo se prav tako dobro zaveda, da je v današnjem času možna le opredelitev med Francozi ali Italijani, ne pa opredelitev med popolno neodvisnostjo in tujim gospodstvom, oziroma vplivom. V Tunisu namreč živijo mnogo prebivalci italijanskim kolonijam, ki bi jih mogla izprememba gospodarjev preveč mikati. Če gledamo s tega stališča, lahko mirno verujemo tuniškim ovacijam in prisrčnim besedam tuniškega beja Sidiya Ahmeda.

Drugo poglavje pa je seveda tudi korist, ki si jo bo skušal iz tega potovanja skovati Daladierov režim, ki je doma že na dokaj šibkih nogah. Če je tuniško prebivalstvo vzklíkalo Daladieru, seveda še ni nujno, da je s tem mislilo ravno Daladiera in ne zgolj zastopnika pokroviteljske Francije. Morda se tega Daladier tudi zaveda in zato njegovo časonisje toliko poudarja vzkliki: »Živel rešitelj miru!« »Živel sotrudnik pri Monakovem!«, čeprav je v teh vzklikih protislovje: kajti tisti Tunizjan, ki se navdušuje za Monakovo, torej za skrajno populističnost napram avtoritarnim državam, se pač ne bo pri tem še navduševal za Francijo.

jad.

Uspehi panameriške konference v Limi

Nekateri inozemski časopisi, posebno nemški in italijanski, si prizadevajo, da bi zakrili uspehe, ki jih je dosegla deveta panameriška konferenca.

Teksti raznih deklaracij in resolucij te konference so mogoče važnejši kot vsi dosedanj, sprejeti na prejšnjih panameriških konferencah.

Poleg »deklaracije o solidarnosti«, katero so soglasno sprejeli zastopniki 21 ameriških držav, obstoja še točna razlaga osnovnih načel vsake ameriške politike. Že to samo dejstvo je ogromne vrednosti v razvoju mednarodnega položaja. V ameriškem poslovnem svetu namreč neradi sprejemajo nove obveze, ampak kadar jih sprejmejo, tudi jamčijo, da jih bodo izvršili. Na tej konferenci so najvažnejše odločitve o popolni solidarnosti vseh ameriških držav v slučaju, da bi samo ena med njimi bila napadena, ali da bi samo ena med njimi trpela radi tujega vmešavanja in vpliva. Deklaracija v Limi je zasnovana na priznanju duhovnega edinstva vseh držav, ki izhaja iz ameriških ustav in pa iz skupne privrženosti miru. Zasnovana pa je tudi na priznanju vrednosti načel mednarodnega prava, dalje enakopravnosti v pogledu suverenosti vseh držav in na osebni svobodi, ki je nad vsemi vrskimi in rasnimi predsodki.

Načelo »ameriške politične morale«, na kateri je zasnovan panameriški sistem, razlagajo takole:

Vsakršno vmešavanje ene države v notranje posle druge države je prepovedano; uporaba oborožene sile je izključena pri vseh spornih vprašanjih mednarodnega značaja, ker bodo vsa ta vprašanja rešili na miren način; obveze, ki so jih posamezne države na tej konferenci sprejele, ne morejo biti enostransko izpremenjene, ampak morata na izpremembo pristati obe stranki; gospodarska obnova naj stremi za tem, da bo pri vseh ameriških narodih doseženo blagostanje in s tem bodo tudi pomagali pri ohranitvi miru.

Resolucijo, ki je točno razložila vsa osnovna vprašanja, je izdelal Melo Franco, šef brazilске delegacije. V tej resoluciji so doktrine, katere zastopa vlada Združenih držav Severne Amerike od tedaj, ko imajo za predsednika Roosevelta. C. Hull, državni tajnik za zunanje zadeve USA in najožji sodelavec predsednika Roosevelta, je v svojem govoru v Limi poudaril dalekosežnost in ogromen pomen vseh osnovnih načel sprejete deklaracije.

Angleško časopisje pravi glede te konference, da nomeni deklaracija v Limi prilagoditev Monroeve doktrine novim narodnostnim in mednarodnostnim činjenicam.

ŠIRITE »EDINOST«

Ukrajina

Pred očmi vsega sveta in tudi nas, skromnih zemljanov male Slovenije, se razpletajo z nezmanjšano naglico važni dogodki, ki drže v napetosti živce milijonov ljudi. V celim svetu se bje neprestano neizprosno boj za gospodarske in socialne dobrine, ki so nepravilno porazdeljene in je tehnika na oni strani, kjer so tiste množice, ki morajo prenašati breme nepravilnosti — krivico, nagljenja za skoraj 90 stopinj navzdol. Ko živijo človeške množice na dnu življenja, v bedi in blatu, se blestijo tam v življenjskih vrhovih debele zvezde, lesketajoče se v cekinih, deleče milost milijonom.

Sredi tega vrvenja nastaja, tako se vsaj zdi, nova državna zajednica; to naj bo Velika Ukrajina, za katero bodo morale žrtvovati večja ozemlja Rusija, Poljska, Rumunija in Češkoslovaška.

Rusija bi morala izročiti 35 milijonov prebivalcev, Poljska več kot eno petino vseh svojih ljudi — namreč šest milijonov Ukrajincev, Rumunija 1 milijon in Češko-Slovaška 500.000 prebivalcev. Tako bi imela bodoča Velika Ukrajina okrog 43 milijonov prebivalcev, ki bi jih bilo trikrat več kakor v Jugoslaviji. Največja mesta te nove države naj bi bila Lvov, Kijev, Krakov in Odesa.

Vsekakor je najpomembnejše to, kaj bi ta nova država predstavljala v gospodarskem pogledu. O tem pa bodo dale najlepšo sliko številke.

Pred svetovno vojno je dajal ruski del Ukrajine carski Rusiji več kot tri četrtine njenega izvoza žita. K celotnemu gospodarstvu pa je prinašala še 70 odstotkov proizvodnje sladkorja, 47 odst. soli, 75 odst. mangana, 70 odst. kamenega premoga itd. Ukrajina je bila močna tudi v industrijskem pogledu, saj je pridelala 70 odstotkov litnega železa, 60 odst. poljedelskih strojev in 34 odst. lokomotiv celokupne proizvodnje predvojne Rusije.

Nič manj važne vloge nima Ukrajina v današnji Rusiji, saj prideluje 26 odst. celotne proizvodnje žita, 75 odst. kamenega premoga, 65 odst. železa in 85 odstotkov sladkorja. Jedro ruske kovinske in kemične industrije je v Ukrajini. Po podatkih iz leta 1936. je bilo v Ukrajini preko pet milijonov glav rogate živine in več kakor štiri milijone svinj!

Te številke jasno kažejo kakšno gospodarsko bogastvo ma v sebi Ukrajina in kako močna življenjska sila neizčrpni naravnih izvirov bi dajala možnost za obstanek in nemoten razvoj Velike Ukrajine, kakršno si vsekakor iskreno želi večina Ukrajincev, ki se zavedajo, da jih lahko njihova zemlja preradi in, da bi jim nudila tako tudi pogoje za njihovo samostojno kulturno in politično življenje. — Drugo na je seveda vprašanje, zakaj »želijo« ustanovitev Velike Ukrajine in pa »svobodo« Ukrajincev. V prvi vrsti je pri silavi zainteresirana Nemčija, ki hoče pri-

7 dni po svetu

□ V Chustu, prestolnici Karpatske Ukrajine, bo vlada zgradila vseučilišče, novo stolnico, poslopje za višje šole, poslopje za ukrajinske gledališče in deželni muzej. Zgradili bodo tudi novo železnico skozi Karpatsko Ukrajino. Sodeloval bo pri gradnji češki kapital in češki tehniki. Glede Židov pa je Vološin, predsednik karpatsko-ukrajinske vlade izjavil, da jih ne bodo preganjali, v kolikor so pošteni, ker pred zakonom ima vsak državljani enake pravice in dolžnosti.

□ S 1. januarjem je prenehalo izhajati v ČSR več časopisov, tako »Prager Presse«, ki je bila celih 18 let poslužbeno glasilo zunanjega ministrstva, in časopis »Bohemiae«. »Prager Tagblatt«, ki ga je kupilo založništvo Orbis, bo pa odslej izhajalo pod popolnoma novim uredništvom.

□ V Berlinu se je te dni pričel velik političen proces proti nemškemu desničarskemu novinarju Ernstu Niekischu, ki je v zvezi z 20 tovariši pripravil zaroto proti Hitlerju in drugim nacionalno-socialističnim veliakov. Večina zarotnikov so bili novinarji, književniki in učitelji. Po prepričanju pa so bili skrajni desničarji in skrajni levicari. Razprava, ki se bo po vsej verjetnosti končala z mnogimi smrtnimi obsodbami, se vrši za zaprtimi vrati in javnost nima dostopa. Za to veliko razpravo bo sledila manjša, v kateri bo obtoženih kakih 100 ljudi radi manjših političnih prestopkov.

□ O procesu proti Niekischu so izšla sedaj nova uradna poročila, ki zanikajo, da bi imel Niekisch in njegovi tovariši namen ubiti Hitlerja.

□ Japonci so od svojih številnih zmag že zelo izčrpani. Govori se o sporih v vladi in celo o odstopu ministrskega predsednika princa Konoje. Za kritje ogromnih izdatkov, ki jih zahteva boj za novi red v Aziji, je razpisal finančni minister notranje vojno posojilo v višini 75 milijard dinarjev. Tudi javna bremena se bodo povečala. Takle novi red torej ne stane le mnogo krvi, ampak tudi mnogo denarja.

□ Dr. Rauschnig, prvi nacionalno-socialistični predsednik v Danzigu je izgubil državljanstvo Gdanska, ker se ni več strinjal z nacionalno-socialističnim režimom. Sedaj se nahaja v inozemstvu in piše knjigo o Tretjem rajhu.

□ Letošnje smučarske tekme za svetovno prvenstvo se bodo vršile od 11. do 19. februarja v Zakopanah v Poljski. Jugoslavijo bo bržkone zastopal Slovenec Franc Smolej. Zakopane, katerim pravijo Poljaki »zimska prestolnica Poljske«, je prekrasen kraj z lepimi zimskosportnimi tereni in leži v Visokih Tatrah. Vsako leto prihaja v ta leni kraj veliko število navdušenih sportnikov. Nekdaj so Zakopane bile le majhna planinska vas. Radi ugodne klime pa so letno prihajali iz mest semkam na počitnice. Kraj so začeli preurejevati, in danes živi tam že 25.000 prebivalcev. Prav toliko pa je tudi število onih, ki prihajajo sem na počitnice bodisi poleti ali pozimi.

□ V Hastingsu, znamenitem kopališču v Angliji, prireajo vsako leto o božiču velik mednarodni šahovski turnir, katerega se udeležijo navadno polovica Angležev, drugi pa so inozemci. Igralcev je navadno po deset. Letos se udeležuje turnirja tudi jugoslovenski vele mojster mladi Vasia Pirc iz Ljubljane, ki pa je imel v prvih treh partijah enkrat smolo in je podlegel. Od svetovnih mojstrov se udeležuje turnirja le Holandec dr. Euwe, ki pa je že tudi podlegel. Turnir bo trajal še kakih 14 dni. Pred leti je bil v Hastingsu prvi naš takratni vele mojster prof. dr. Vidmar iz Ljubljane.

□ Guverner angleške banke Montague Norman je prišel v Berlin — ne da bi se tam pogajal s Schachtom, ki je bil pred nedavim v Londonu — ampak iz čisto privatnih razlogov. Je namreč krstni oter Schachtove vnukinje. Svetovna javnost je nad to prisrčnostjo globoko ganjena.

□ Znani angleški politik in bivši minister Winston Churchill snuje novo straniko, ki bi naj družila vse tiste konzervativce pa tudi liberalce, ki se s Chamberlajnovi politiko popuščanja ne strinjajo. Vprašanje pa je, če mu bodo mogli do živega.

ti do cenenih surovin za industrijo, do žita, do živine itd. Vse to bi ji naj nudila bodoča Velika Ukrajina, ki bi ji

Vse totalitarne države pa želijo ustanovitev nove države zato, ker hočejo oslabilo Češko-Slovaško, Rumunijo, Poljsko in Rusijo ter zagotoviti sebi dominanten položaj, ki bo vedno šel na škodo malih narodov, slovanskih v prvi vrsti.

Naš sotrudnik
direktor Andrej Žmave
na Novega leta dan 1939 de-
set let v predčasnem pokoju

Kaj pa Rabski Slovenci?

Z veliko upravičenostjo bi človek, ki prebere uvod dr. Čermeljevega članka: Bilanca našega naroda za mejami (jubilejna št. soc. in kul. revije »Misli in delo«) — pričakoval vsaj skromne omembe takozv. Rabskih Slovencev, ki so prišli po pariški mirovni konferenci pod madžarsko drž. oblast. Na žalost pa, kljub avtorjevemu pojasnilu, da se bo omejil »na oni del, ki je nam najbližji...«, »na naš narod za našo zapadno in za našo severno mejo«. O Rabskih Slovencih ni povedano nič. Če že avtor omenja Gradišanske Hrvate, mislim, da bi lahko na kratko omenil tudi Rabske Slovence (kljub njihovi maloštevilnosti!), ker ti pripadajo k nam samim in so tudi, če ne popolnoma, vsaj deloma za našo severno mejo. Sploh pa o Rabskih Slovencih kaj malo slišimo v slovenski javnosti! Pozabili smo nanje, čeprav še govorijo slovenski (dialekt). Pred leti so spregovorili o njih Novak, Mančec, Hvala in dr., tudi v naši vezani in nevezani besedi se jih spominja kak pesnik — drugače pa... Ali ne bi morda bilo prav, da bi se ob dvajsetletnici naše svobode Slovenci spomnili tudi teh svojih bratov, te svoje krvi za mejami, pa čeprav jih je še tako malo? Ali bi bilo morda napak — če se veliki narod spominja in opozarja na res malenkostno število svojih pripadnikov za svojo mejo — da bi se majhen narod še posebej, radi svoje v svobodi živeče maloštevilnosti, spomnil kakega svojega pripadnika za mejo? O tem nam prav za prav niti ne bi bilo treba razmišljati...

fš.

Brezposelnost v naši državi

Kljub temu, da se smatra naša država za agrarno zemljo, je vendar pri nas vprašanje zaposlitve brezposelnih silno aktualno, saj gre tu za tisoče ljudi. Od naših 15 milijonov prebivalcev živi v resnici 75 odstotkov od poljedelstva v podeželju, dočim je samo 10 odstotkov industrijskih in obrtniških delavcev, pa še od teh je komaj polovica strokovnih, medtem ko so vsi drugi »pomožni« delavci, ki stojijo z eno nogo v mestu z drugo pa so še povsem v zemlji.

Ti delavci živijo večinoma po mestih, katerih prebivalstvo predstavlja le majhen del vsega življa v naši državi. Zato je pa brezposelnost delavstva še bolj očitna, saj so delavci v premnogi mestih v veliki večini.

Pri nas smo se stalno tolažili, da bodo ono brezposelnost, ki so jo prinesla leta kniz, prej ko slej odpravila leta gospodarskega poleta. Tako smo se nadejali, da bo po najhujših letih 1930.—1934. brezposelnost vsaj padla, saj je bil v letih 1935.—1937. zabeležen precejšen gospodarski napredek. Brezposelnost pa ni izginila; niti v letu 1937., ko je bila zaposlenost največja, nismo bili brez nje. Leta 1938. pa je pričela z občin gospodarskim nazadovanjem padati tudi zaposlenost, tako da je brezposelnih pri nas vsak dan več.

Težko je točno ugotoviti, kolikšno je število brezposelnih industrijskih in obrtniških delavcev, kajti vsi se ne prijavljajo borzom dela za podpore, ampak jih je precej podpiranih od svojih strokovnih organizacij. Vendar dobimo vsaj približno sliko, kako je s tem vprašanjem, če pogledamo sledeče:

Leta 1937., torej v času gospodarskega razcveta, se je prijavilo borzom dela 491 tisoč brezposelnih, od teh je bilo 9000 uradnikov, 120 tisoč kvalificiranih in 290 tisoč nekvalificiranih delavcev. Če porazdelimo to na 12 mesecev, potem vidimo, da je bilo skozi celo leto brezposelnih povprečno 750 uradnikov, 10 tisoč in 24 tisoč delavcev, ali skupno 34.750 delavcev in uradnikov. Ker pa niso povsod v državi podružnice borze dela in se torej brezposelni niso mogli prijaviti za podpore, lahko računamo, da je bilo pri nas pravzaprav okrog 50 tisoč brezposelnih delavcev in uradnikov.

To število velja približno za gospodarsko silno ugodno leto 1937. Da je pa stanje vedno slabše, to je umljivo iz razloga, ki smo ga že navedli, da je namreč leta 1938. zajel gospodarstvo nov val krize, ki se ne misli še ustaviti. Tako lahko sodimo, da bo število brezposelnih delavcev in uradnikov od 50 tisoč naprej stalno naraščalo; saj beremo v časopisju, kako industrijska podjetja odpustčajo delovne moči (n. pr. Promina v Dalmaciji, kjer je bilo odpuščenih pred kratkim, na zimo, okrog 400 delavcev!) in na drugi

strani opažamo vedno večji naval podeželskega proletariata, ki sili v mesta, ker ne more na prgišču zemlje, ali pa ob dnini niti živeti niti umreti. Tu bi mogli trenutno pomoči samo ukrepi, ki bi bili osnovani na že obstoječem zakonu in pa na zakonu, ki bi moral nujno iziti. Socialno je treba zaščititi delavstvo in namješčenstvo, skrajšati se mora delovni čas! Šele tako bo mogoče vsaj začasno rešiti vprašanje življenjskega obstoja nekaj tisočev brezposelnih po mestih. Še

daleč pa se ne bo s tem premaknil z mrtve točke problem zaposlitve in prehranitve nekaj desetisočev poljedelskih in gozdnih brezposelnih delavcev, ki se pomikajo v podeželju iz kraja v kraj in, ki rinejo upravičeno, pa nevzdržno v mesta.

Vprašanje brezposelnosti v naši državi ni torej malenkostno, kajti brezposelnost je z ozirom na agrarni značaj naše zemlje in pa zato, ker je naša industrija še slabo razvita, prav občutna ter povzroča labilnost naših gospodarskih temeljev.

Des.

Čudovita socialnost

Ko je decembra prejšnjega leta nastopil mraz in vprašanje socialnega skrbstva že stalo pred nami ne več kot vprašanje, temveč že v vsej svoji resničnosti, je bilo res treba nekaj ukrepati. Sezonsko delo se je ustavilo in uradna statistika je zabeležila narastek brezposelnosti od 567 prijavljenih 10. dec. na 715 20. decembra. Za novo leto je bilo Borzi dela prijavljenih že 864 brezposelnih. Prišli so še prazniki in predmestja so dobila svoj značilni obraz: sredi zime pred prazniki mrzle peči, zaskrbljenost, prosjačenje, tiha potrlost. Prošnje, prošnje so prihajale na urade in siromaki so zaprli prehod skozi magistrat med Prešernovo in Gosposko ulico. Dva stražnika sta morala delati red pred socialnim uradom, kjer so se vse dopoldne gnetli reveži in prosili za nakaznice: za hrano in premog.

Mestna občina je letos svoje socialno skrbstvo po močeh izpopolnila, toda še daleč ni mogla zadostiti potrebam. 3% socialna davščina je veliko premajhna za omilenje bede v mestu in predmestjih. Druga mesta pobirajo po 5 in 10% davka za ta namen. Lanska zimska pomoč, ki jo je organizirala občina, je pokazala, da je med petičnimi Celjani bore malo dobrih src. Uspeh akcije je bil takšen, da je letos občina to sploh opustila. Resno omiliti bedo bi bilo mogoče le z obveznim proporcionalnim obdavčenjem vseh slojev, tudi tistega, ki se takega obdavčenja brani in raje vsako leto vrže nekaj ti sočakov revežem kot milodar.

GOSPODARSKE VESTI

* **Nizozemski krompir** za sajenje je te dni prispel s parnikom v Dalmacijo. Ta krompir so začeli saditi že lani in se je dobro obnesel. Na kilogram semenskega krompirja iz Holandije so pridelali 25 do 30 kilogramov.

* **Avtomobilov ima Maribor** sedaj, ko se je bencin nekoliko pocenil in so se znižale razne dajatve, precej več kot prejšnja leta. Koncem leta 1938. so našli 333 osebnih in 94 tovornih avtomobilov, potem 162 motornih koles in 5815 koles. Kočij je še vedno 84.

* **Stanje kmetijstva v Sloveniji** je bilo po ugotovitvah kmetijske zbornice v preteklem letu v splošnem povoljno, kjer ni bilo preveč škoda po ujmah. Ozimne so dobro prezimile, spomladi pa je bilo vreme manj ugodno. V začetku poletja se je vreme nekoliko zboljšalo, vendar so v nekaterih krajih povzročile poplave precejšnje škoda, zlasti ob Dravi in Muri, kjer ti reki še nista regulirani. Sredi poletja je bila ponekod suša, kar je zelo oviralo razvoj rastlin. Bile so tudi nevihte s točo.

SKRBI ZA »EDINOST«!

Staroletne pripovedke

LOJZE ZUPANC

V davnih, davnih dneh so v deželi za devetimi gorami živeli ljudje, ki so bili grešniki brez primere: hoteli so namreč živeti...

Za človeško življenje so potrebne različne dobrote tega sveta: sonce, voda, zrak in — kruh.

Ljudje so imeli sonca, vode in zraka na pretek, le kruha jim je čisto zmanjkovalo. Kruh je bil namreč čuden gospod. Skrival se je pred požrešnostjo nikoli sitih ljudi; zapiral se je v hišo, ki je bila ograjena z visokim plotom.

Toda, lačni ljudje so kmalu zavohali njegovo skrivališče. Zbrali so se v nepregledno črno množico in navalili pred hišo, obdano z visokim plotom. Ko so prišli do hiše, kjer se je skrival gospod kruh, so vsi hkrati zakričali, da se je zamajala lesena ograja pred hišo. Vpitje je bilo divje, zato se je kruh močno prestrašil. Zaukazal je svojim hlapcem, naj spuste lačne divjake posamič k njemu, da jih bo pomiril.

Prvi je vstopil v palačo gospoda kruha človek, ki je bil slep.

»Tako in tako, velenjenjeni gospod — kruh,« je prišlec dehal samozavestno, »kričite se mi godi. Vidim te sicer ne, ker sem daroval oči za svobodo tvoje dežele, ampak novem ti, da ni lepo od tebe, ker si me zanostil...«

»Potni, priatelj, jutri te obiščem,« je zamomljal kruh z zaslinjenim glasom in odslavil gladnega, slenega nergača.

Za slencem so prihajali v palačo pred prestol gospoda kruha vsi ostali, ki jim je lakota žarela v očeh: volne vdove, sirote, hroči, postonaki, brezposelniki vseh starosti in vseh poklicev: od čevljarja do zdravnika. In gospod kruh je vse po vrsti

odslavil z istimi besedami: »Pomiri se, ljubček. Pojdi domov, jutri te obiščem!«

Komaj pa je lačna množica za silo pomirjena odšla izpred palače, je bil gospod kruh drugačne volje kakor še minuto prej. Od obljube je bil močno utrujen. Podobnega dne si ni več želel. Zato je poklical predse hlapce in jim zaukazal:

»Sodrga postaja nasilna! Leseni ploti okoli mojega doma je zastareli! Ogradite mi palačo z močnejšo, sigurnejšo ograjo, da bom za naprej varen pred gladnimi ljudmi!«

In hlapci so izvršili ukaz. Okoli palače, kjer je stanoval in se redil gospod kruh, so razpostavili topove, tanke in strojnice. Takšna je bila poslej tamkaj ograja, kjer se je bil prej šopiril leseni plot.

Ljudje v deželi za devetimi gorami pa so od lakote in brezdelja umirali s kletvicami na ustnicah in z rokami, stisnjenimi v pesti.

Le tisti, ki so bili grobarji, so imeli v tej deželi polne roke dela in polne želodce kruha.

... Ampak to je samo pripovedka. —

Nekoč, ko so ljudje še verovali v pripovedke, so se v neki vasi onstran deveterih rek zbrale vaške deklice na starega leta dan, da bi po stari navadi vili-vale raztaljeni svinec in si v odlivku ogledovale podobo božjega sveta.

Prvo dekle je vtilo raztaljeni svinec v vodo. Sklonila se je nad posodo, misleč, da bo ugledala obraz dragega, ki jo bo v predpustu novega leta odneljal pred oltar. Komaj pa je zagledala spačke, ki jih je oblikoval raztaljeni svinec, je kriknila od groze in strahu: v posodi je zagledala strahovito podobo:

Na ulicah, kjer sta se v davnih, davnih dneh podila don Kihot na Rosinanti in Sančo Pansa na osliču, so bile barikade. Na obeh straneh barikad so bili razpostavljeni topovi, strojnice pa so bljuvale na milijone svinčenk. Kri je tekla v potokih, brat je moril brata. Ljudje so umirali v tropih. Zakaj? Ali samo zato, da so v tej uverturi krvavega plesa, ki so si ga izmislili plesni mojstri Njegovega Veličanstva Smrti, mogli mogočni tovarnarji preizkusiti, kako delujejo milijonkrat prekle-te iznajdbe kulturnega veka?

Dekle ni vedelo odgovora na to vprašanje. Zajokala je in se z gnusom odstranila od posode s svincem.

Drugo dekle je vtilo raztaljeni svinec v vodo, da bi v posodi ugledala obraz ljubega. Tudi ona je zakričala od strahu. V posodi je zagledala strahovito podobo: Po ulicah starega mesta se je prerivala množica jokajočih ljudi. Raztaljeni svinec v posodi je cvrčal, dekletu pa se je zdelo, kakor da množica kriči:

»Rajši v smrt, kakor pa v sužnost! Izdali so nas! Sami se bomo borili za svobodo! Naprej, general Kiklop!«

Tretje dekle je vtilo svinec v vodo, da bi v posodi srečo ugledala. Tudi njo je svinec ogoljufal:

Zagledala je mesto in na njegovih ulicah pokol, hujši, kakršnega je Herod uorizoril nad nedolžnimi judovskimi otroci. Podivjana drhal je klala, streljala in morila otroke, ženske in starce. Možje, učeni sinovi svojega ljudstva, pa so si v strahu sami pošiljali krogle iz revolverjev v lobanje. Preanjalci so drveli iz ulice v ulico, od hiše do hiše in metali drgetajoča trupla umirajočih na asfaltna tla nekoč kulturnega velemesta.

»Nobena nima sreče,« so potožile deklice. »Naj groza se nam prikazuje in drugega nič.«

Pa so se obrnile k najmlajši od njih, ki je bila še premlada, da bi v posodi s svincem iskala obraz svojega ljubega. Bi-

la je zlatolaska, mlada kakor jutranja zarja, vsa nasmejana in z modrimi, ko pomla dansko nebo čistimi očmi. »Še ti požkusi!« so ji rekli.

Ko pa je zlatolaska vtila svinec v vodo, so ji zalile solze lepe oči:

Svinčena gmota se je izobličila v podivjanega bika, na katerem je bila privezana ženska — Evropa. Za bikom se je podil podivjani bog. Dohitel je Evropo in ji v prst porinil bajonet prav do ročaja.

Vroč kri je brizgnila zvezani ženski iz srca, bik pa je dirjal, dirjal...

Kam?

Dekleta niso vedela odgovora. S pogledi so se srečale in vse hkrati obupno zajokale...

Toda vsega tega, ljubčki moji, nikar ne verjemite! To je samo pripovedka!

V mrzli sobici se sklanja nad beli list papirja mladenič. Tovarišuje mu neizprosno glad. On pa se ne zmeni za nadležnega gosta. Ves je topel od lepih, svetlih spominov. Dekletu piše pismo:

»Ljubica, zakaj te ni k meni, kakor si mi obljubila? Sam sem v mrzli sobi, le spomini, ki me obletavaljo, so topli in sladki kakor Tvoji poljubi. Sam sem v tej tih uri. Zunaj naletava sneg in mrzla burja se zaganja v okna moje sobice ter riše z ledenimi prsti na šipe rože, ki jih podobnih še ni vzgojil noben vrtnar.

Rože imam zate, vidiš, le Tebe ni... Vse tiho je v moji mrzli sobici, zunaj pa se razliva iz cerkvenega stolpa mehka bronasta pesem zvonov, pozdravlja jo leto, ki prihaja...

Pesem imam zate, vidiš, le Tebe ni, da bi ti prislubnila in da bi s poljubi pregonila mraz iz moje sobe...«

Tudi to je pripovedka. Tei pa verjemi, dekle! Ko boš prečitala novoletno pismo ljubega, vstani in pohiti k njemu ter ga poljubi na mlade oči.

Saj k letu osorei bodo te oči mogoče že — ugasnile

Gospodarstvo

Razvoj gospodarstva v preteklem letu

Zopet je eno leto za nami. Kaj nam je prineslo dobrega na gospodarskem polju in kaj slabega? Burno je bilo leto 1938., polno zakletij in napetosti, leto velikih političnih dogodkov s posledicami, ki globoko posegajo v razvoj gospodarstva ne samo Evrope, ampak vsega sveta. V Srednji Evropi je bila izbrisana ena država z zemljevida, druga je bila silno okrnjena. Mir je visel na niti, pa so v poslednjem trenutku ob zeleni mizi preprečili nov krvavi ples, ki je gospodarstvo sveta vrgel pred dvajsetimi leti za več desetletij nazaj.

Kako so vsi ti veliki dogodki vplivali na gospodarski položaj Jugoslavije?

Predvsem bodi ugotovljeno, da vsi ti ogromni pretresljaji, ki so vznemirjali svet, niso imeli bistvenih posledic za našo državo.

Izvoz naše države se je tudi lani razvijal zadovoljivo, čeprav so septemski dogodki precej ovirali pošiljanje blaga v inozemstvo. Ako ne bi bilo mobilizacije v zamejstvu, bi naš izvoz pokazal še lepše številke. Žal smo v glavne uvozne države našega blaga, v Nemčijo in Italijo, zadnja leta veliko več izvozili, kot smo od njih prejeli blaga, vsled česar je saldo naših terjatev tako zelo narasel, da smo morali zavirati izvoz v ti dve deželi in pospešiti uvoz blaga iz teh dveh držav, da se je presežek naših terjatev nekoliko zmanjšal. Zato pa se je povečal izvoz v druge države, tako da se je razlika zopet izenačila. Povečala sta se lani i izvoz i uvoz. Manj zadovoljiva pa je plačilna bilanca preteklega leta, dasi nam še manjkajo podatki za mesec december. Prebitek ne bo velik. Pomisliti pa moramo, da smo prodali v inozemstvo lani več kot predlanskim in da smo uvažali veliko več surovin za predelavo blaga v lastni državi, dočim smo prejšnja leta uvažili še ogromne množine izdelkov, ki jih sedaj pridelujemo sami. Če vpoštevamo ti dve dejstvi, se dobiček v zunanji trgovini s tem precej izenači.

Povsod vidimo, da se polagoma tudi pri nas obrača na bolje. Naša država je začela čutiti gospodarsko krizo, ko je bila depresija drugod že v polnem razmahu, ker smo pač agrarna država, zato pa še vedno čutimo posledice krize, ko je ta v inozemstvu že več ali manj ponehala. Dočim je bil prelom krize v inozemstvu, vsaj kar tiče velikih starih držav, z dobro izoblikovanim gospodarstvom, nekako l. 1934., se je jelo pri nas obračati na bolje šele dve leti kasneje. Polagoma, zelo počasi se zopet dviga gospodarski razvoj, ali dviga se, in to nas mora navditi z novim upom, da bo kmalu popolnoma za nami sedem suhih let.

Po dolgih letih je bilo lani v naši ožji domovini Sloveniji število prijavljenih trgovskih in obrtnih podjetij zopet večje kot odjavljenih, kar nam mora služiti za dokaz, da smo krizo preboleli. Denarna kriza kot posledica splošne gospodarske depresije, ponehuje in denarni zavodi zopet postajajo tu in tam že popolnoma likvidni in dajejo tudi že kredite no kolikor toliko znosljivih obrestih. Kmečka zaščita se je obnesla le deloma, vendar se je kupna moč kmeta dvignila in poljedelec zopet nastopa kot kupec vsakovrstnega blaga. To blagodejno občuti zlasti trgovec in industrijalec, v prvi vrsti tekstilec. Kmet kupuje in zopet plačuje. To mu omogoča dvig cen agrarnih pridelkov. Kmet je po več letih zopet začel poravnati svoje obveznosti in zopet zaupa svoje prihranke posojilnicam.

Dvig cen glavnim živlenskimi potrebščinami pa je začel lani čutiti nameščeneec in delavec, ki se mu prejemki niso zboljšali, vsaj bistveno ne. Dočim je bil nekaj let kmet zelo udarjen, ker za svoj trud ni dobil skoraj nič, se je veter sedaj obrnil in kmet je v marsičem na boljšem kot nameščeneec. Treba bo še mnogo naporov, da se razmerje zopet spravi v sklad in da se zadovoljita ta dva važna stanova v naši državi.

Prepisač ali prepisun plagiator

Ne kradi!

Večkrat slišimo besedo plagiat. To je latinska beseda s prvotnim pomenom: rop človeka. Danes pomeni tatvino duševne lastnine kakega človeka. Razlagajo jo v slovarjih tudi takole: plagiat je prepisovanje, pisateljska tatvina, književna ali slovstvena tatvina, tatvina v književnosti ali umetnosti. Tisti človek, ki to dela, je plagiator. Takega Slovence lahko označimo s prav prikladno domačo besedo: prepisač ali prepisun.

Prepisačev je več vrst. Delimo jih namreč po strokah. Ker pa je mnogo strok, je torej mnogo vrst prepisunov. Nas zanimajo naravno najbolj tisti, ki jih slučajno nekoliko bolj poznamo, ker so iz naše stroke. Drugi naj bi se zanimali za druge stroke, ki so njim najbližje. Potem bi mogli veliko tega vkup spraviti in bralcem predstaviti pisateljske dvoživke, ki jih ni sram sračjega življenja ne pavjega strokovnjakstva v javnem delovanju.

Pomembnejših iznajdb pri nas ni baš preveč. To tudi ni pogoj za uveljavitev kakega strokovnjaštva. Največji iznajditelji največkrat niti ne izhajajo iz vrst takozvanih veščakov dotične stroke, marveč čisto od drugod, ko bi človek najmanj mislil. Tako je mogoče, da skromen vaški krojač izumi nekaj nadvse važnega za letalstvo itd. Da postane strokovnjak, torej ni potrebno, da si izumitelj ali iznajditelj, ki ima včasih od svojega izuma itak najmanj, dostikrat samo revščino, povrh pa celo še preganjanje in prezir v tem pokvarjenem svetu.

Dober izum lahko postane obče dobro. Strokovnjaki so posredovalci med napredkom in občestvom. Vsak v svoji stroki. Tako seveda tudi v kmetijski stroki. Tisti, ki — da si malo pomagamo s Prešernom — da jo od sebe, bodisi z govornjo ali pisano besedo, se imenujejo javni delavci. Semkaj spadajo tudi kmetijski književniki, kmetijski pisci. Pisana

ali tiskana beseda pa je tisto »črno na belom«, javno pismo, ki drži in je trajno. Zato je tudi odgovornost javnega pisca velika.

Pri nobenem strokovnjaku torej ni važno, da li je vprav sam kaj znamenitega izumil ali ne, važno pa je, da li in kako zna splošne, tisočletne pridobitve za napredek svoje stroke koristno rabiti in razširjati, načine dela izboljševati, izpopolnjevati in prilagajevati danim razmeram, delo samo organizirati, kakor tudi, da zna vse to lepo pokazati, lepo povedati in razložiti, lepo napisati. V tem se odražajo njegove osebne vrline, plod njegovih sposobnosti in prizadevanj, njegove prave službe za stroko. To je njegova duševna lastnina, ki mu je ne more nihče kratiti, še manj si jo sme kdo drugi prilastiti v kakršni koli obliki.

Naigrši način prilastitve tuje duševne lastnine je tisto prostaško prepisaštvo. Prepisač ali prepisun ne piše iz plemenite srčne potrebe, da bi svojemu bližnjemu s tem kaj koristil in pomagal, marveč zato, da se sam postavlja pred nevesčim svetom ali skuša tako uravničati mesto, kamor ga je postavila morda krivična usoda in ki ga redi. Kakor pri pravih zajedavcih: na račun drugih. Plagiator je prelen ali preneumen, ali je oboje, da bi kaj sam mislil, lepo po svoje kaj povedal in napisal, drzen pa dovoli, da vpleta v svoje »umotvore« cele stavke in odstavke tuje duševne lastnine brez navedbe tistega, čigar je ta lastnina.

Odložili smo se, da bomo tukaj nekoliko posvetili tudi v ta kot našega sožitja v duhu poštenja in pravice, da moramo vendar nekoliko omejimo nečedno plagiatorstvo ali prepisaštvo tudi v nekaterih gospodarskih strokah pri nas in da bralci snoznajo ljudi, pred katerimi niti tuja duševna lastnina ni varna. Po božji zapovedi: Ne kradi!

A. Z.

Žitni molj

Slično škodo kot fižolar na grahu in fižolu dela po naših žitnicah žitni molj. To je droben črv, črn hrošček z dolgim rilcem, s katerim preluknja vsako žitno zrno, ga izprazni in uniči. Prenaša se z žitom iz ene kašče v drugo in se neverjetno hitro množi. Dvakrat na leto (maja ali julija) samica zleže do 150 jajec, v koruzo po dve ali tri, v druga žita po eno. Ko se iz jajčeca zleže hrošček, poje vsebino zrna in zleze ven, luknjico pa zadela z zamaškom iz moke. Za razvoj od jajčeca do hrošča mu je treba 40 do 50 dni.

Da je v našem žitu ta škodljivca opazimo po prahu med zrnom in po odpadkih. Na zrnih pa najdemo drobne luknjice. Če hočemo videti, koliko zrnja je uničeno, vzamemo na liter vode 400 gramov soli in iz raznih mest v shrambi vzamemo po pest žita in ga zmešamo; od te mešanice vzamemo približno pol kilograma in vrzemo v slano vodo. Zdravo zrnje pade na dno, pokvarjeno pa plava. Po tem vidimo, koliko škode je molj že napravil.

Molj ljubi toploto (nad 20 stopinj C), vlago in zadušljiv zrak; zato se z njim pač najlažje borimo, če žitnico dobro zračimo, da jo zrak izdatno prepiha. Zelo zoprni mu je duh po katranu. Zato je dobro, da kašče in predale, predno v nje nasujemo žito, namažemo s katranom, pa seveda dobro presušimo. Dobro je tudi na samo žito položiti deske, na nje pa cunjne, napojene s katranom. Če je molj v žitnici, bo zbežal; če ga pa ni, se bo bal priti. Če je žita manj, ga lahko presušimo na močnem soncu ali pa prezračimo na slabem mrazu.

NASE TRZISCE IN CENE

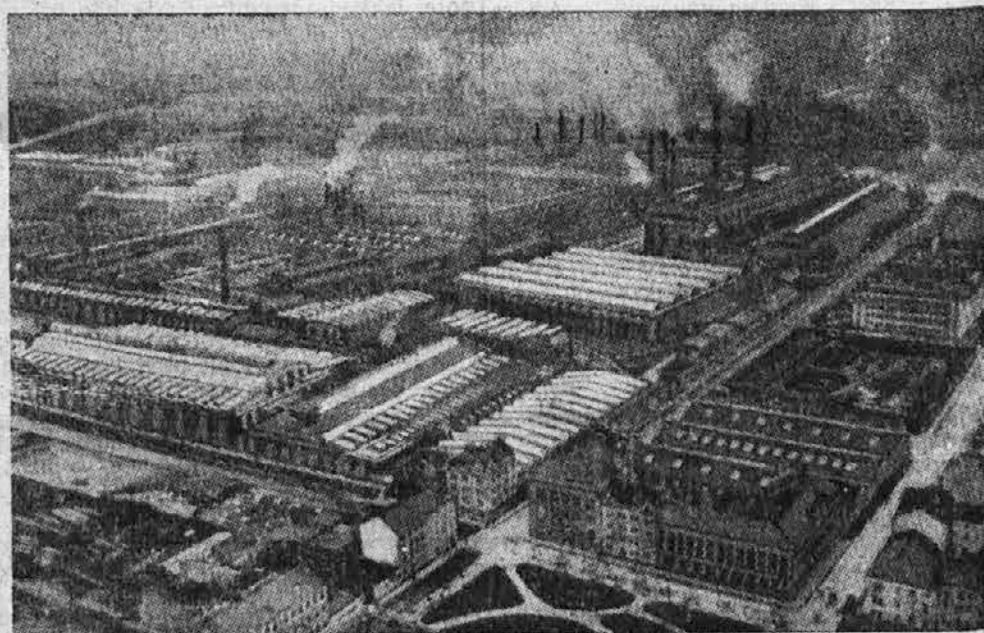
Podrobna prodaja: Meso: teletina kg 8—14 din, Svinjsko mesto s kostmi kg 12—13 din. Svinjsko meso izluščeno kg 13—15 din. Riba kg 17—18 din. Zajec kg 13—14 din. Salo kg 15—16 din. Slanina kg 14—15 din. Pljuča s srcem 7—8 din. Jetra kg 9—10 din. Reberca kg 10—12 din. Glava z jezikom kg 8—9 din. — Zelenjava: krompir kg 0.75—1.25; čebula kg 3—4; zelje kom. 0.50—3; zelje, kisl, kg 3; repa, kom. 1; repa, kisl, kg 3; karfičola, kom. 2—10; ohrovt, kom. 0.50—1.50 din. — Sadje: jabolke 3—6; hruške 16; slive, suhe 8—12; orehi, celi, 10; orehi, luščeni 30—32 din. — Žito: pšenica, liter: 1.50—1.75; rž 1.50—1.75; ječmen 1.50; koruza 1.25—1.50; oves 1; prosa 1.50; ajda 1—1.25; proseno pšeno 4; ajdovo pšeno 3.50—4; fižol 2—3 din. — Mlečni izdelki: smetana liter 10—12.50; mleko, liter 1.50—2; surovo maslo kg 24—26; čajno maslo 28—30; sir, domači 8—10; jajca, kom. 0.70—1.25; jajca, konzervirana kom. 0.85—1 din. — Perutnina: kokoši kom. 20—28

Vrednost denarja

Uradni tečaji za mesec januar. Finančno ministrstvo je za tekoči mesec januar določilo naslednje tečaje inozemskih plačilnih sredstev: napoleonor 298.50, turška zlata lira 339.70, angleški funt 238, ameriški dolar 44.30, kanadski dolar 44, nemška marka 14.50, poljski zloti 8.30, belgijski frank 7.45, madžarski penge 8.70, brazilski milrejs 2, egiptski funt 239, palestinski funt 238, urugvajski pezo 15, argentinski pezo 10, čilenski pezo 1.10, turška papirnata lira 34.80, 100 albanskih frankov 1500, 100 francoskih frankov 145, 100 italijanskih lir 230, 100 holandskih goldinarjev 2446, 100 bolgarskih levov 44, 100 rumunskih lejev 32, 100 danskih kron 992, 100 švedskih kron 1064, 100 norveških kron 1038, 100 španskih pezet 140, 100 grških drahem 39, 100 češko-slovaških kron 151, 100 finskih mark 91, 100 latvijskih latov 750, 100 iranskih (perzijskih) rialov 100 dinarjev.

* Oves se do nadaljnjega ne sme izvažati v klirinške države, ampak le v one, ki poravnajo račune s prostimi devizami.

Škodove tovarne

Znamenite škodove tovarne, pri katerih je bila tudi Francija po podjetju Schneider Creuzot s polovico deležev soudeležena. Kakor poročajo listi so prešli ti deleži sedaj popolnoma v češko-slovaške roke. Gre za 220 milijonov čeških kron.

Lesni izvoz iz Slovenije v druge banovine leta 1936.

Vrsta blaga	Beograd	donavska	drinska	moravska	primorska	savska*)	vardarska	vrbska	zetska	vse banovine
v tonah										
hlodi	15'—	10'30	—	—	—	1.815'50	—	—	—	1.840'80
orehovi hlodi	—	—	—	—	—	617'10	—	—	—	617'10
kostanjev les	—	—	—	—	—	43'80	—	—	—	43'80
industrijski les	—	—	—	—	—	12'70	—	—	—	12'70
jamski les	81'80	268'60	31'—	2314'—	546'50	6.671'—	—	12'60	—	9.925'50
celulozni les	—	—	113'90	—	—	821'10	—	—	—	935'—
brzojavni drogovi	215'—	993'90	157'70	59'20	246'60	5.177'60	171'40	138'70	130'90	7.291'—
hmeljevke	—	10'50	—	—	—	—	—	—	—	10'50
železniški pragovi	—	—	—	115'80	666'50	6.142'70	—	—	—	6.925'—
vinogradsko kolje	—	—	—	—	—	32'90	—	—	—	32'90
doge	60'—	6'40	—	10'60	710'30	219'30	—	—	—	1.006'60
taninski les	—	—	—	—	—	171'50	—	—	—	171'50
drva	278'50	1.062'10	—	—	73'—	25.585'90	43'—	—	—	27.042'50
smrekova skorja	54'40	96'90	—	—	—	2.102'60	—	23'—	—	2.276'60
oglj	—	—	—	—	1.913'70	1.120'60	—	—	—	3.034'30
žagan les	2957'30	14.189'30	718'70	955'50	5.864'70	115.575'60	594'10	87'20	31'50	140.973'90
orehov žagan les	—	—	—	—	—	86'60	—	—	—	86'60
deske za zaboje	287'30	830'90	214'—	519'—	86'90	3.605'80	10'20	47'30	—	5.601'40
frizi in parketi	—	—	—	—	5'—	321'20	—	—	—	326'20
furnir	—	—	—	10'—	—	10'—	—	—	—	10'—
žagovina	—	—	—	—	—	13'10	—	—	—	13'10
lesna volna	20'60	—	5'30	10'—	—	459'10	—	—	—	495'—
lesni izdelki	56'30	5'—	—	43'—	37'50	1.269'—	52'90	15'—	—	1.478'70
lesni ekstrakt	—	1.495'80	—	40'30	—	1.503'40	—	—	—	3.039'50
Vsega skupaj	4183'60	21.702'80	1240'60	4238'20	11.588'—	184.476'60	1073'40	323'80	165'60	228.992'60

*) Od tega blaga je šlo precej v inozemstvo.

Kulturna obzoria

Kateri kulturni dogodek v preteklem letu se vam zdi za Slovence najpomembnejši?

To vprašanje smo postavili nekaterim slovenskim kulturnim delavcem zato, da presodimo in opredelimo slovensko kulturno življenje v preteklem letu ter se na podlagi te bilance skušamo približati veliki zahtevi današnjega dne: ustvaritvi slovenskega kulturnega programa. Dobro se zavedamo, da je ta anketa le drobni skromen začetek. Tisti, na katere smo se obrnili, so nas prav razumeli, ko se večidel niso omejili zgolj na en sam kulturni dogodek, ampak so to vprašanje zajeli širše. Vsem se na tem mestu najskrenejše zahvaljujemo in upamo, da bodo vprašanja, ki so se jih dotaknili, sprožila še nadaljnje debate ter tako pripomogla k razbistritvi nekaterih pojmov o našem kulturnem življenju.

Božidar Borko

Dejal bi, da se bomo vsi strinjali v odgovoru: Akademija znanosti in umetnosti, ki je bila l. 1938 priznana z zakonom in je v oktobru dobila prvih osemnajst akademikov. Pomembnejšega daru nam to težko leto ni moglo dati, a tudi ne odgovornejšega, zakaj tu še prav posebno velja: noblesse oblige! Ne mislim, da se ta obveznost tiče samo akademikov: ves narod, vsa naša kultura je dobila večje dolžnosti, odkar imamo Akademijo. Izdelali smo si dragocen instrument: ne bojim se, da bi ga akademiki ne mogli dobro obvladati, vprašanje je samo, ali bomo vsi ostali pokazali, da se v polni meri zavedamo pomena te visoke izpolnitve slovenske kulture? Predvsem pa: ali še imamo kaj mecenov?!

Janko Glaser

Najpomembnejši? S superlativi je vedno križ. Še če bi človek naprej vedel, kaj bo iz kake stvari v njenem nadaljnjem razvoju, kakšni bodo njeni učinki v bodočnosti, bi se najbrž težko odločil. Tako pa še celo. Dete, ki mu je bilo usojeno, da odreši svet, je bilo položeno v ilamo. Kdo bi bil ob njegovem rojstvu nogel presoditi njegovo pomembnost? Zato odprite, če bom na Vaše vprašanje odgovoril le zelo nedoločno in samo pogojno.

Brez dvoma pomembna je bila v preteklem letu n. pr. ustanovitev slovenske akademije. Najvišji sen po tako dolgem čakamju uresničen! Če bo nova ustanova res to, kar od akademije pričakujemo: izraz tega, kar najbolj kvalitetnega zmoremo, in s tem dostojno merilo vsemu našemu hotenju in nehanju, res pravi naš vrhovni kulturni areopag, brezkompromisen, zahteven, buden, obenem pa tudi res živa zadeva nas vseh, ne samo maloštevilnih duševnih izbrancev, ampak tudi čim številnejših gospodarstvenikov — če bo akademija to, potem je mogoče, da je njena ustanovitev bil naš najpomembnejši dogodek preteklega leta. A po mojem mnenju samo z navedenim »ček«.

Med pomembne kulturne dogodke spada na vsak način tudi razstava slovenske knjige ob dvajsetletnici naše politične samostojnosti. Vendar se mi zdi, da smo se preveč dali očarati in oslepeti od zunanjega razmaha, od kvantitetnega napredka knjižne produkcije, ki ga je ta razstava pokazala — premalo pa je bilo kritičnih obiskovalcev, ki se ne bi bili samo navduševali, ampak se tudi zamislili in si skušali trezno odgovoriti, kako je pravzaprav v naši narodni bilanci z impozantnim številom 12.000 knjiž, ki smo jih v zadnjih dvajsetih letih izdali. Kako je v tej množini z ekonomijo, n. pr. z ekonomijo revij in časopisov, ne samo z vidika uprav, ampak tudi z vidika uredništva? Kako je ob pretiranih, v marsikateri umetniški potrebi, s kvaliteto? Kako z razmerjem med izvirnimi deli in prevodi? Kako z bibliofilijskimi izdajami — ali jim v kulturi revnega naroda res gre tisto mesto, kakor jim ga dajemo, zlasti, odkar postajajo čisto navadna obrt? In še polno drugih vprašanih — vse do nalog in dolžnosti n. pr., ki jih do knjižne imel korektor. Če bi bila razstava snožila in načela taka vprašanja ter za njihovo ureditev, za doseraj večje solidnosti in smotnosti, v naši knjižni produkciji zainteresirala ne samo prizadeto publiko, ampak tudi odločilne faktorje, vodilne može naših založb in tiskarn ter zastopnike naših pisateljskih organizacij — potem bi prireditelj ne bila samo pomembna, ampak bi ji z ozirom na dalekosežne posledice brez pomisleka priznal od Vas zahtevani superlativ. Ali zopet je, kakor vidite, vmes »ček«.

Še en dogodek mi hodi na misel, čeprav je to na prvi pogled v protislovju z

zahtevo po ekonomiji, ki sém jo pravkar navedel: ustanovitev nove revije, redne revije v Mariboru. Res, da nam revij ne manjka in jih imamo prej preveč ko premalo — a revija v Mariboru ima kljub temu eksistenčno pravico. Zato, ker ima čisto svoje poslanstvo in važno poslanstvo: da nas kulturno afirmira na meji. Seveda pa bi temu namenu morala tudi res ustrezati — in da bi temu ustrezala, bi morala biti vsaj tako dobra, kakor so revije v središču, če količkaj mogoče, pa še boljša. Prvi letnik je od tega smotra ostal žal pač dokaj oddaljen, morala bolj, ko bi bilo treba — a eno je revija vendarle dala: z dvema, s tremi imeni, ki so se pojavila v njej, obet za bodočnost. Mlad in svež obet, kakor je lepo izražen v verzih, ki jih je postavil na čelo svoji »Norveški« Rudolf:

To bil je Olaf Trygvansson:
preroški videl je čez val
odsev bodočih katedral,
ki nekdanj bo jih dvignil on.

Zelim, da bi jih dvignil res. Ne samo osebno on in Potrč in kar je še Trygvanssonov v mladi četi — ampak tudi revija kot taka. Če se to zgodi, potem, upam, ne bo samo lokalni patriotizem, če sem tudi ustanovitev mariborske revije uvrstil med pomembne kulturne dogodke preteklega leta.

Prav gotovo pa ni samo lokalni patriotizem, če uvrščam med nje tudi novo ureditev muzeja v Mariboru. Dvoje je, kar daje tej kulturni pridobitvi nesporno več ka samo lokalni pomen. Prvič širokogrudnost, s katero se je stara zgodovinska stavba restavrirala in dala na razpolago kulturni ustanovi, muzeju, ki je s tem dobil prostore, kakor podobnih nima pač noben drug muzej pri nas. Nič manj pa tudi smotrnost in sistematičnost, ki jo kaže in napoveduje nova ureditev muzejskih zbirk, kolikor je že izvedena. Zlasti eno se mi zdi pri tem vredno ne samo omenbe, ampak tudi posnemanja: težnja po živi, organski povezanosti z zemljo in človekom, katerima je muzej namenjen. Prepričan sem, da se samo na tej podlagi, samo z organsko rastjo iz domačih tal more razviti kaj resnično in trajno pomembnega. Tako lahko, če hočete, smatrate tudi to za odgovor na Vaše vprašanje.

Dr. Dragotin Cvetko

Najpomembnejši kulturni dogodek? Menda ni noben, kajti vsi maloštevilni slovenski kulturni dogodki so najpomembnejši za rast naše kulturne bitnosti. Preteklo leto nam je prineslo Akademijo znanosti in umetnosti, ki se bo polagoma izkristalizirala v najvišje slovensko kulturno žarišče; univverzitetna knjižnica je že pod streho; v načelu je sprejeta tudi ustanovitev slovenske Glasbene akademije, s katero se bo ljubljanski konservatorij kmalu pretvoril v trdno, samostojnega življenja sposobno najvišjo glasbeno ustanovo; zida se tudi novo poslopje elektrotehničnega oddelka tehnične fakultete. Tako polagoma kapljajo v slovensko kulturno provinco sredstva, ki bodo razvoj nedvomno pospešila in mu dala realnih osnov.

Takozvanih kulturnih dogodkov smo doživeli v minulemu letu Slovenci pravzaprav več; poleg že omenjenih pa so važne tudi ideje, ki bi uresničene mogle roditi kulturne dogodke: ustanovitev slovenske klinike, izpopolnitev medicinske in nekaterih stolic filozofske fakultete (za slovensko zgodovino, muzikalno znanost i. dr.), ustanovitev slovenske slikarske akademije itd. Vse polno je takih potreb in vedno glasneje vplojnih želja ter stremljenj. Nizajo se v dolgo vrsto in izpolnjujejo krog slovenske kulturne problematike. Že ustanovitev Akademije znanosti in umetnosti je sama sprožila množico teh vprašanih. Kako bi namreč mogla Akademija plodno delovati, če ji ne bo na razpolago vedno nov, vsakodobno orientiran kader slovenske stvariteljske umetniške in znanstvene generacije, ki bo uspešno raziskovala specialna slovenska kulturna vprašanja in s tem šele ustvarila pravilno zaključeni delokrog Akademije? Tako obliko slovenske Akademije znanosti in umetnosti po bomo dosegli le, če bodo na razpolago vse tiste kulturne institucije, ki so za dosego označenega cilja potrebne. S tega vidika je ustanovitev Akademije (ki je začasno še brez temeljite gmoletne podlage in ji je bilo naklonjeno poleg subvencije edino leno darilo jugoslovanskega državljanstva slovenske narodnosti, kar žal — med Slovenci do-

slej še ni našlo posnemačal) zares najpomembnejši kulturni dogodek. Akademija znanosti in umetnosti pa predstavlja matico, kateri se bodo morali pridružiti vsi nujni činitelji, brez katerih bi mogla Akademija le životariti in počasi umirati, ne pa živeti in svobodno rasti. Vprav zato so ti činitelji, četudi se zdijo postranskega pomena, medsebojno relativno enako pomembni, kajti Akademija je in bo v resnici le sinteza teh činiteljev ter torej le predstavica v skupnosti delujočih poedinih kulturnih sil in strok.

Slovenec nam je zato vsak kulturni dogodek enako pomemben, ker prispeva relativno enakovredno k nastoju naše kulturne celote. Tako so lanski kulturni dogodki bodisi v umetnosti, znanosti, gospodarstvu ali tudi v zgolj formalnih vstavitvah že dolgo potrebnih ustanov vsi važni v zgodovini slovenske kulture, pa še vedno živ opomin dejstva, da imamo Slovenci mnogo več »kulturnih idej« kot »kulturnih dogodkov«. Prelom v novo leto nas sočasno spodbuja ter opozarja, da moramo lastne »kulturne ideje« še množiti in jih na temelju izpolnjenih potrebnih pogojev tudi uresničevati. Morda bo potem naša kulturna bilanca brez značilnejših sledov dosedanje ozkosti in malodušnosti ter bo v svoji globini oznanjala vsestransko zrelost malega, pa kulturno še dovolj svežega in sposobnega južnozahodnega slovenskega naroda! —

Branko Rudolf

Drago uredništvo »Edinosti«!

S svojo priznano hrabrostjo ste mi zopet zastavili vprašanje, na katero je precej neprijetno odgovoriti. Vaše vprašanje je podobno tistim, ki jih včasih zastavljajo otroci, n. pr.: »Zakaj ima klavirski stol samo tri noge?« ali pa »Zakaj ima gospa A. pet otrok, gospa B. pa samo tri?« Mislim, da pošten človek v prvem slučaju ne more dati zadovoljivega odgovora, v drugem slučaju pa mora razlagati na dolgo in široko, pa riskira, da si otrok pri stvari nekaj preveč misli. Vaše vprašanje spada brez dvoma v drugo kategorijo. V umetniškem in znanstvenem smislu se kultura vključ slabim časom kar curkoma pretaka po naši ožji domovini Sloveniji, kakor po širši — jugoslaviji, in to je prav. Prav pa je tudi, da se širi med našo inteligenco prepotrebno spoznanje, da so materialne dobrine za narodovo kulturo včasih tako strašno važne, da je njihovo ignoriranje ali omejevanje ali zločin. Na kratko: »Da brez kruha ni kulture ali, da je vsaj hudo ogrožena«.

V vseh naših revijah in v mnogih publikacijah pravkar preteklega leta sem zasledil mnogo spoznanja, da so na videz banalne malenkosti vsakdanjega življenja vsakega posameznega člana našega naroda prav tako važne, kakor vsi ostali, na videz važnejši »kulturni« pojavi. Da nikakor ni vseeno, s čim se človek hrani, kako stanuje, na kakšnih boleznih trpi in zakaj in koliko dela. V mnogih publikacijah opozarjajo s točnimi podatki, analizami posebnih razmer itd. posebej na naše najbednejše, kočarsko in viničarsko mladino. Človek mora spoštovati n. pr. učitelje, ki živijo sami v nezdruvo skromnih razmerah, pa so zbrali vendar dragocen material, ki govori o čisto nezadostni prehrani, o umrljivosti otrok in o strašno razširjenem pijančevanju, ki vsa zla še poveča. Ni treba pretirati: stvarnost je strahota in strahota je stvarnost!

Posebej mislim tu še na knjigo Vinka Möderndorferja: »Slovenska vas na Dolenskem«, ki je po svoji vsestranski obdelavi za zdaj vzorna in ima samo to hudo napako, da je za naše razmere precej draga. In vendar bi jo morali prav vsi čitati. Do gnusnosti se mi zdijo namreč nemoreči ljudje, ki ob takšnih in takšnih publikacijah vedno spet nonavliajo: »Mani besed, gospoda in več dejanj!« Isti ljudje bi ogroženo nsovali zdravilka, ki bi jim izdelala zob, ne da bi prej natančno ogledal, kje ima luknjo in premislil, ali se še da na kakšen drug, manj radikalen način pomagati. Psovali bi celo krojača, ki bi kar na hitro in nesolidno zakopal njihov plašč. Torej vrašam: »Ali je zdravje naših sodržavljancev, naših najbližjih rojakov manj vredno, kakor votel zob ali strgan plašč?«

Za nobolišanje razmer na je treba mobilizacije vseh sil. Vsak človek pa ima tri vrste sil, največ fizično silo, nato duševno silo, ki je pogostokrat, čeprav ne vedno v enaki meri, odvisna od njegove izobrazbe, in končno moralno silo, ki je spet precej odvisna od prvih dveh. Vsakdo, ki računa samo z eno vrsto sil, je hudo enostranski. Vojska z veliko moralno silo ho nekaj časa zdržala tudi brez hrane, toda bilo bi prismojeno, če bi od same morale pričakovali vse in v danih okoliščinah bi vsak vojak vedel lahko navedel točno izkalculirano, kako dolgo zdrži tudi najboljša vojska brez hrane. »Mora-

lični preporod«, o katerem danes toliko govorijo, nam je v celoti brez dvoma tudi potreben, toda brez mobilizacije vseh duševnih in tudi materialnih sil ne bo uspel. Vsekakor imamo danes na razpolago neprimerno več moralnih in duševnih sil, kakor pa materialnih. Te, prve, moramo mobilizirati, da bi končno dobili tudi še materialne in pomagali ne le našemu podeželju, temveč sčasoma tudi — inteligenci, kajti slabe razmere izpodkopujejo tudi že njeno moralno, ki je v mnogih primerih še presenetljivo visoka. Toda — individualne vrline niso nikakšno jamstvo za bodočnost. Bodočnost je mladi na in ta dorašča v razmerah, ki so večinoma pod kritiko. Pastirji so postali izumitelji in umetniki. Res! Toda, kaj naj pričakujemo od otroka, ki dobi v času najburnejšega razvoja jutraj le kavo in kruh, opoldan kavo in zvečer kavo, tako, kakor se dogaja to v nekaterih mariborskih predmestjih? Tak otrok gotovo ne bo učenjak, pač pa najbrže — če prištevamo vse druge vplive — najbrže celo moralno dvomljiva eksistenca. Takšna in slična dejstva bi pa morali vedno spet ponavljati, da bi se še mnogi, premnogi ljudje zbudili iz mrtvila, da bi se z njimi zbudila vest in bi videli problem v vsej svoji kompliciranosti. Ta problem se ne da rešiti z dobrodelnimi akcijami, ki so v pretežni večini slučajev vendar le kaplja v morje, pri tem pa še — zelo uspešno spavalno sredstvo vesti dobrotnikov. Ne, za to je treba dati čelga človeka.

Če me po vsem tem še vprašate, kateri kulturni pojav v preteklem letu se mi zdi najvažnejši, Vam odgovorim: »Zdi se mi, da je v našem kulturnem življenju zmaga socialna stvarnost nad socialno romantiko. To je za zdaj še malo, a vendar razveseljiv korak. — Živelo novo leto in novo delo!«

Lojze Zupanc

Življenje, ki je menda najbolj ponesrečeno in nezanesljiva iznajdba gospoda Boga, me je izučilo, da verujem samo še tisto, kar sam vidim, sam slišim. Toda še pri teh stvareh sem često v dvomu, saj nikoli ne vem, če ni tisto, kar vsi hvalijo, navsezadnje le v opreki z resnico in pravico. Kaj mislite, da ne vem, kako bodo na Vašo anketo deževali odgovori, da so bili v preteklem letu za Slovence najpomembnejši kulturni dogodki: akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, pa premmnoge pietetne proslave v počastitev obletnice Cankarjeve prezgodnje smrti, ki so bile skoraj v vseh kulturnih osredkih naše še zmerom šentflorjanske doline, kjer pa so često imeli te proslave v skupku ljudje, ki bi jih Cankar z bičem po očeh, če bi se prebudil...? Ampak vse to še ni tisto, kar bi vrglo najsvetlejšo luč na kulturno življenje Slovencev v preteklem letu.

V času reforme in kmečkih puntov se je zgodilo prvič v zgodovini slovenskega naroda, da je slovenski kmet vsaj za nekaj let polno zaživel, četudi je bilo tisto življenje navsezadnje poteptano, obešeno na drevesa Krškega polja in v Zagrebu na ukaz tujih fevdalcev prosvetnega in posvetnega imena kronano s sramotno krono in raztrgano, razčrtovano. Še pomnite, ljudje, kaj je dejal Ivan Cankar? »Tisti obupani, v svojem obupu do blaznosti pogumni kmetje, ki so požigali gradove in se zoperstavliali cesarski vojski s kosami, cepci in vilami, tisti kmetje, ki so obešali valpte in gnali graščake pred plug, so bili nemanjši delavci na polju slovenske kulture kot Trubar in Dalmatin.«

Takrat je prvič tekla slovenska kri za slovensko stvar! Kazno je, da bo moralo slovensko delovno ljudstvo spet krvaveti za svojo pesem, saj sedanja svoboda slovenske kulture še ni bila zavestno potrjena s krvjo.

Poznate Kreftovo »Veliko puntarijo«? Krstna predstava te edine verne podobe iz življenja slovenskega kmečkega ljudstva pa ni bila menda v kakšni ljubljanski drami, ampak je kmečka mladina v St. Pavlu pri Preboldu lani 26. novembra morala pokazati, da brez naučenih filozofemov pravilno pojmuje poslanstvo slovenske kulture.

Ali je bil to svojevrsten in pomemben dogodek v slovenski kulturni kroniki preteklega leta ali ne, naj ugaibajo tisti, ki imajo danes toliko svobode, da ne vedo kam z njo...

Kdor zaduši sleherno kritiko, se zdi kakor čestni mojster, ki bi dal z javne poti odstraniti vse kašipote, znamenja, pregraje in ograje, ki kažejo vzniku, da ve tudi po neznani cesti, kod in kako varno voziti. Razlika je samo v tem, da bi se na taki poti ponesrečili in pobili le drugi ljudje, medtem ko prvi oblastnik brez kritike sam v nesrečo in prepad. (»Dejanje« št. 10. Dr. Andrej Gosar: »Zapiski na robu«).

Karel Čapek je triumfal ...!

V božičnih praznikih je prenehalo v Pragi za vedno utripati srce enega največjih sinov češke zemlje — Karla Čapka. Njegovo ime ni znano samo Čehom, temveč vsem svetovnim narodom in tudi nam Slovencem. Njegova dela pričajo o veličini človeka, ki je našel spoznanje, za katero je živel, delal in želel uspehe. Prevredna v tuje jezike, so ponesle v svet veličino in moč njegovega duha!

Bilo je januarja 1938. leta ... Po brnkih ulicah je pihala mrzla burja, ljudje pa so se kljub mrazu v trumah zbirali okrog desk kina »Stadiona«, ki je predvajal »Bilo nemoc« (Bela bolezen), ki je eno najpomembnejših Čapkovih del in ki si je osvojilo češki narod bodisi kot drama ali film.

»Stadion« je predvajal in predvajal; ogromna dvorana pa je bila nabita ... Nabita, kot še nikoli poprej. Ljudstvo je ploskalo in dajalo duška svojemu navdušenju.

Predstava je končana! Množica se je pričela počasi razhajati. Prijatelji so se pričeli med seboj pogovarjati: »Kako ti ugaja?« vpraša prvi. »Odlično«, mu odgovori drugi. In tako je šla beseda naprej. Naprej, kot sončni žarki v domove! Zvečer se je zbrala družina, ki je razpravljala dolgo o Čapku in njegovem najnovejšem delu. V srcih teh tisočev čeških ljudi je rasla veličina Čapkovega dela. Njegova misel o miru med narodi je zmaga. Zmagala tako veličastno, kot še morda nikoli nobena misel.

Čapkova slika o miru je bila jasna in doumljiva vsakemu. Prav zato je rasla in rasla, da se je razbohotila v mogočno drevo — silo, ki je ne izruje noben vihar.

Mesec pozneje, ko je dežela manifestirala za »Bilo nemoc« so bila češka mesta spet prežeta novega, vedno svežega Čapkovega duha. Premier njegove »Matke« ni bilo konca. In je njegova zamisel materinstva človečanstva in človeka, kot osebnosti jasna, kot je mogla biti jasna samo njegova ...

Tako je Čapek želel uspehe in slavo! Doma je triumfal, kot more in sme triumfalirati le človek, ki je višji, duševno bogatejši in vrednejši od drugih in ki ga moramo navadni zemljani doumeti le težko! Svet mu je dal priznanje, ki ga je sprejemal s hvaležnostjo.

Tu sem omenil samo dvoje njegovih del. To zato, ker sta obe deli tako sodobni in zajeti v današnjosti tako globoko, kot si more kdo le misliti.

In prišli so tisti težki dnevi trpljenja češkega naroda. Karel Čapek je bil med vsemi najsamozavestnejši. Dajal je zavesti in poguma drugim. Kdo ni slišal njegovega glasu v radiu, ko je narodu sporočal dogodke in ga vzpodbujal k samozavesti, pripravljenosti in miru. Narod ga je poslušal in razumel ...

Izdajstvo, ki ga je doživel češki narod, je mnoge oplasil, da so izgubljali glave in se izpraševali: »Kaj bo?« Čapek je tudi to pot kot vedno pokazal vso veličino svojega duha. Zaklical je narodu, da se da tudi zdaj živeti, kdor ima voljo. »Kar je bilo je bilo, in kar bo, bo šele in zato se moramo pripraviti«, je večkrat dejal. Pisal in vzpodbujal je do konca.

Skoraj neverjetno se je zdelo vsem, ko je prispela vest o njegovi smrti. In vendar je res! Češkemu narodu je usojeno, da prav v teh najtežjih dneh svojega življenja izgublja svoje največje sinove, in Karel Čapek je bil med njimi! Dasi je bil prav sedaj, morda Čehom bolj potreben, kot kdaj prej, je usoda posegla z vso svojo krutostjo vmes in Čapka ni več med narodom, ki ga je tako ljubil.

S svojimi deli je in bo triumfal ... Zavedajmo se vsi, ki ga poznamo, da ni sile, ki bi uničila moči njegovega duha.

Josip Udovič.

PREJELI SMO

Gruda, št. 12. S to številko je zaključila svoje 15. leto. Mesečnik, ki izhaja kot glasilo »Zveze kmetijskih fantov in deklet« je prav s to številko pokazal ves svoj pomen ne samo za kmetijsko mladino, ampak tudi za ostali krog svojih čitateljev. Naš svetli večer, Jože Danev: »Rodi se je Kristus nekoč« in Jožeta Jermančiča: »Naša božična noč«, ki je vsebinsko najgloblja, bi zaslužila, da bi dala uvod cel številki. Miška Kranjca: »Pravljica o ljubezni« ima konec z zmago srca in ljubezni v življenju. Kranjec je v njej pokazal dušo in srce hribovskega kmeta, ki šele na »starost doume« — življenje. Tudi »Mreža bele groze« Petra Ruparja (pseudonim) s svojim srečnim koncem ima bržkone namen, da naj bodo kmetjska dekleta pri odhodu od doma previdna in naj ne nasedajo raznim vablilnim lažem. »Dopodek v božični noči« Vinka Kristana, bi bil lahko globlji, kot je! Članke prispevali: Vinko Kristan Božič slovenske vasi, Albin Podjavoršek končuje Pod

Za ženo in dom

Obisk v kmečkem domu

Ako ti je znano, da te pride kdo obiskat, se moraš na obisk vsaj nekoliko pripraviti. Prezrači sobo, da ne bo zoperni duh obiskovalca že na pragu ustavljen. Iz peči in klopi pospravi umazane cunje, čevlje itd., pometi in prah pobriši.

Ako mu misliš postreči z jedjo, pripravi in umij krožnike, kozarce itd., da ne bo tistikrat nepotrebnega letanja po hiši. Otroci naj bodo umiti in snažno oblečeni. Tudi gospodinja naj ne bo umazana, da se ne bo gostu gabilo jesti v tvoji hiši.

Kadar gost pride, mu stopi do vrat nasproti, prijazno ga pozdravi in mu podaj roko. Paziti moraš, da ne podaš umazane roke.

Gostu odpri vrata in pusti, da stopi prvi v sobo. Ponudi mu stol. Ako tvojih domačih še ne pozna, mu jih predstavi, n. pr. »moj mož, to je moja žena, sin, hčerka.« Gosta ne puščaj samega. Ako pa le ni drugače mogoče, se pa oprost, n. pr.: »oprostite, za trenutek pogledam v kuhinjo, k otroku itd.« Vrni se čimprej in bodi z njim ljubezniv. Ako nimaš časa in se ti kam mudi, če le mogoče, ne kaži gostu, da nimaš časa, ampak potrpi in čakaj, da se sam spomni, da te zadržuje in se poslovi, ali pa naj bo pri njem kdo drugi tvojih domačih.

Ko se gost poslovi, ga spremi do vrat, mu prijazno sezi v roke in ne izrazi obžalovanja, da že odhaja, če ti v resnici ni žal, da gre. Nekateri pravijo, da vljudnost zahteva, da rečeš: »mi je prav žal, da že odhajate« ali pa ga vabi, naj še pride, četudi ni res, da mu je žal, da gre, še manj si pa želi, da ga spet obišče. To je hinavščina, ne pa olika. Bodi ljubezniv, prijazen, postrežljiv in potrpežljiv — pa boš tudi olikan.

Včasih moraš gosta prenočiti in mu pripraviti sobo. Četudi dobiš imenitnejšega gosta, se nikar preveč ne ustraši, saj vsakdo ve, da na kmetih ni lepo opremljenih sob, lepega pohištva in posode, zato tudi tega nihče ne zahteva. Če je tvoja sobica še tako skromna, nihče ti tega ne bo zametil. Vsakdo se bo v njej počutil domačega, če je le vse, kar je v njej, snažno in čisto.

Napravi si dom lep in vabljliv

Lepota in mikavnost doma sta v prvi vrsti odvisna od reda in snage v hiši. Zjutraj, ko vstaneš, prezrači posteljo, jo postelji, pometi vse prostore v hiši, postavi vsak predmet na določen prostor in s pohištva obriši prah. Po vsaki kuhi in po vsaki jedi umij vso posodo, jo obriši in shrani. Osnaži mize, police, stole, poberi vse ostanke jedi, da se po njih ne pasejo muhe. Pred pragom hiše, kuhinje in sobe imej predpražnik, da si vsi člani družine na njem obdrgnejo čevlje. Umazanih čevljev ne trpi pod posteljo, pod mizo ali pod zapečkom, zato takim čevljem določi prostor izven stanovanjskih prostorov. V hišo ne smejo imeti dostopa kokoši, pes in mačka, ker delajo v hiši nesnago in donašajo mrčes.

Ob sobotah zanesi posteljino na sonce ali svež zrak, ker sonce uničuje bolezenske krali in mrčes. Očisti okna, a tla umij z lugom. V soboto zvečer pripravi večjo količino tople vode, da se vsa družina temeljito umije ali okopa. Istotako ne pozabi v soboto narediti red okoli hiše in gospodarskih poslopj. Vzemij v roke brezovo metlo in grablje ter odstrani listje, slamo, dračje, trske, gnoj in drugo nesnago. Poberi kole in deske, zloži razmetana drva, odnesi črepanje itd.

V sobi ne pozabi na cvetlice. Še tako skromen dom je prijeten, če bosta v njem in okrog njega red in snaga. Na daleč bodo zaslovene naše vasi, če bodo v njih gospodinjice gospodinjice, ki imajo smisel za lepoto lastnega doma. Lep in prijeten dom privlači in osrečuje.

Varčuj s svojimi očmi

Stara resnica je, da se vsakdo v družini lahko bolj varuje in delu umakne, kakor gospodinja. Gospodinja mora biti od jutra do večera vprežena. Nikjer ne sme popustiti, prijeti mora za vsako težko in

vaško lipo, od nepodpisanih pa so: Kaj moramo storiti? Ob razstavi slovenske knjige, Ivan Cankar in Kmetjsko dekle razmišlja — na božični večer, Josip Udovič in dr. Srečko Goljar pa prispevata dva članka o tisku. Ženski kotiček, razlaga tujih besed in razna poročila zaključuje številko. Kot prijatelji vaše kulture, želimo mesečniku v bodoče čim več uspehov.

Dr. Andrej Gosar: Gospodarstvo po načrtu, njegove idejne naloge in problemi. Izdal Socialno-ekonomski institut kot prvi zvezek »Studij SEI«. Cena delu, ki obsega 50 strani je samo 8 din. V eni prihodnji številki prinesemo obširnejšo oceno.

Veselo
Silvestrovo

vsako najbolj umazano delo, kateremu se drugi lahko izognejo. Če je gospodinja preudarna in se je pri gospodinjskih delih privadila na nek določen red, bo mnogo svojih moči lahko prihranila. Ze zvečer naj ve, kaj bo drugi dan kuhala, kaj delala. O pravem času naj sede k jedi. Pravim: sede! Veliko je namreč gospodinj, ki si ne privoščijo niti toliko časa, da bi v miru použile svoj obrok. Še pri jedi stojijo, ali pa med jedjo opravljajo razna dela. Včasih je res tako, da mora tudi jesti bolj mimogrede, še večkrat pa je to zgolj neka nespametna razvada. Ob določenih urah naj se skuha in je, in če je le mogoče, naj gospodinja ob pravem času tudi leže k počitku. Tako bo gospodinja zjutraj čila in vedra in bo imela pri delu vse več uspeha, kakor pa, če je od nočnega dela vsa zbita in čemerna, tako, da družina od nje beži. Zgodaj na noge in zgodaj v posteljo, pa bo delo čez dan izdatno. Še stroj se obrabi, če se neprestano vrti, pa se ne bi moči človeka. Prehitre izčrpanosti so si gospodinjice premnogokrat same krive. Ko bi bile lahko še pri najboljši moči in zdravju, so navadno telesno in duševno izčrpane, uničene. Koliko manj bi bilo osirotelih otrok, če bi znale matere ob pravem času paziti na sebe, ločiti čas za delo od časa za počitek.

Praktični nasvet

Usnjene ali volnene rokavice operesh brez težave, ako daš v mlačno vodo eno žlico salmijakovega cveta in eno žlico stearinovega olja. Ko si vodo dobro spe-nila, daj vanjo rokavice, stisni jih par-krat in ponovi isto v drugi vodi, ki si jo pripravila na enak način. V čisto vodo ne smeš dati rokavic. Ko se posušijo, jih med seboj steri, da postanejo mehke. Tako osnažiš tudi krtače in glavnike.

Volneni sviter je treba pazljivo prati, da se ne raztegne ali pa skrči, kar se le prerado zgodi pri navadnem pranju. Pri pranju ga ne smeš drgniti kot perilo, am-pak ga smeš le mečkati in stiskati. Na-pravi močno milnico iz navadnega pral-nega mila ali koščkov, in katera mora biti mlačna. V tej milnici mečkaj sviter in ga premetavaj sem in tja. Vzdigniti ga ne smeš, da se ne razvleče. Stisni ga dobro in preglej, če je čist. Splakuj ga v več mlačnih vodah, v zadnjo deni malo mila, ker malo napravi volno mehko. Stiskaj ga toliko časa, da bo že precej suh. Ovijati ga pa ne smeš, ker bi ga sicer razvlekla. Pogrnij z rjuho tla pri zakurjeni peči, po-loži sviter na rjuho in ga naravnaj v obliko, kakršno želiš. Pazi, da bo povsod prava širina in dolžina. Ko se posuši, ob-drži to obliko. Potem ga pa lahko še po-likaš, če položiš vlažno krpo čezenj.

Kuhinjska sol v gospodinjstvu. Marsika tera gospodinja bi si prihranila mnogo truda in skrbi, ako bi poznala vse koristi,

ki nam jih nudi pametna uporaba soli. — Ako potreseš preproge, predno jih po-meteš, z vlažno soljo, se osvežijo barve. Bele pege na politiranem pohištvu od-straniš, ako jih obdrgneš s soljo. Črno blago je dobro prati vedno v slani vodi. Ako pomočiš pege od rje ali črnila na perilu v mešanico soli in citronovega so-ka in jih izpostaviš soncu, izginejo. Vin-ske madeže takoj, ko se polije vino, po-tresi s soljo in operi z žitnim žganjem. Ako dodamo kuhanemu škrobu nekoliko kuhinjske soli, ne zmrzne perilo pozimi. Sol, namočena s kisom, je izvrstno čistil-no sredstvo, na primer za jedilne pribore, posebno pa še za odstranitev robov, ki jih pušča milo v umivalnikih vseh vrst. Apnene robove v steklenicah odstranimo z močnim kisom, v katerem smo razsto-pili kuhinjsko sol. Da ne porumeni perilo ali belo sukno pri pranju, preprečimo s tem, da dodamo plavilu pest soli. Petro-lejka da večjo svetlobo, ako smo dodali petroleju noževo konico soli.

Domača sol pa služi tudi kot zdravilo. Če te peče zgaga, ali če čutiš težo v že-lodcu, izpij kozarec hladne vode, v kate-ri si raztopila pol žlice soli. Slabo pre-bavljanje si ozdraviš, ako izpiješ redno vsako jutro solno raztopino, in sicer na četrt litra vode kavno žlico soli. Sicer pa se drži čez dan predpisane diete. Tudi proti zaprtju ni boljšega sredstva od soli. Kuhinjska sol tudi hitro ustavi krvavitve. Blijuvalno sredstvo pri zastrupljenju pa si napraviš, ako 1 do 4 žlice soli raztopiš v gorki vodi. Pri vnetju vratu se jako pri-poroča pogosto grgranje močne slane vo-de namesto klorokislega kalija, ki je škodljiv, če ga otroci pri grgranju pogolt-nejo. Ker ima sol lastnost, da varuje or-ganične snovi pred razkrajanjem, je tudi dobro sredstvo za čiščenje zob, ker od-strani kvarni vpliv med zobmi ostalih je-di. Zato je priporočljivo, da si izlakneš usta s solno raztopino po vsaki jedi. Pri zastrupljenju z alkoholom ali močni pla-nosti si pomagamo, ako izpijemo 2 žličici soli na tretjino litra vode.

Najhujši nahod preženeš hitro, ako na-mazeš nos znotraj in zunaj z vazelinom ter potegneš vanj nekoliko citronovega soka. Sluznice se skrčijo in nos je prost. Vazelino rabiš radi tega, da te citronov sok ne peče v nosu.

Bodite vljudni s smučarji

Sedaj, ko je pokrita zemlja s snežno odejo, srečavamo po naših višje ležečih vaseh cele trume smučarjev. To so v veliki večini meščani. V mestu se ne morejo smučati, zato se odpravljajo ob nedeljah in praznikih na deželo, da se tam malo razvedre in razgibljejo. Naletijo pa pogo-sto pri podeželskem prebivalstvu na ne-pričakovan odpor in posmehovanje. Mno-gi kmetje napovedujejo smučarjem smu-čanje po svojih travnikih in njivah zgolj iz nekega neodobranja tega lepega športa. Razumljivo je, da škoduje njivi jezdec, ki drevi v poletnem ali jesenskem času preko nje, toda smučar, ki smukne preko bele odeje, ne more pod njo poč-i-vajoči zemlji napraviti nikake škode. Pu-stite zato smučarjem njih veselje, bodite z njimi vljudni in ljubeznivi, saj puste v vasi marsikak dinar. Odnesti bodo iz vaše vasi prijetne vtise in bodo o njih pripo-vedovali pri vseh znanih v mestu.

Se slabše pa je, če se deželani smu-čarjem posmehujejo radi smučarskih oblek in opreme, posebno, kar se tiče ženskega spola. Ne žalite izletnikov, če hočete, da še kedaj posetijo vašo vas.

KULTURNI DROBIŽ

»Židovski problem« bo naslov vrsti člankov, ki jih bomo pričeli objavljati v eni prihodnjih števil. Ker je to vpraša-nje danes tako izredno važno in aktualno, smo naprosili znanega strokovnjaka dr. V. T., da nam poda objektivno sliko, ka-kršno vidi znanstvenik in ne politik. Med drugim se bodo članki tikali tehle pro-blemov: »Ali moremo govoriti o židovski rasi?« »Ali so židje manj vredna rasa?«, »Smisel cionizma«, »Židje v zgodovini«, »Židje in Slovenci« in podobno. Že danes opozarjamo svoje bralce na te zanimive članke.

Novoletni sprejem pri prezidentu Francije. Približno na sredi Albert Lebrun.

Dopiši „Edinosti“

Sv. Križ na Koziaku

Pri nas še nismo imeli božičnice. Čakamo z njo na konec šolskih počitnic. Zato pa bo naš zakasneli božiček tem bolj bogat za našo revno deco. Pri nas namreč se je za božička zelo pridno zanimalo naše učiteljstvo osebno. Farni reveži pa so bili že obdarovani, kakor vsako leto, iz cerkvenega darovanja ob večernicah. Letos so bili štirje obdarovani. Več jih hvala Bogu sploh nimamo v naši fari. Tudi v naši občini imamo samo tri odrasle reveže in tri decje reveže. Pač pa imamo med šolsko mladino več potrebnih; največ so to otroci viničarjev. — Zima je bila tudi pri nas huda. Smilijo se nam zlasti naše drobne ptice, ki več kot napol zmrznjene iz šume prihajajo do hiš. Zelo umestno bi bilo, če bi občina in šola napravila postajo za krmljenje in preživljanje ptic.

Sv. Jurij ob Pesnici

Vaš romar po Kozjaku in prijatelj naših sosedov Kobancev bi dobro storil, če bi se ob prvi priliki zgledal tudi pri nas. Tudi pri nas imamo vedno kaj — če ne ravno novega, pa kaj takega starega, da bi bilo vredno obnoviti. Na primer, obnovitve vredno bi bilo, če bi se za našo revno obmejno deco povrnili doba tistih božičnic, katerih so se z mladino vred veselili tudi starši in z reveži tudi bogataši, katerih imamo tudi nekaj v zalogi, zlasti v dobrih sadnih letinah, kakor je bila (vsaj deloma) tudi letos, ko so nekateri dobili po 70 do 80.000 din. tam v naši soseski celo do 160.000 din. Za današnje čase je to že lep denar! Ampak kako mrtev je ta denar za splošno korist, to se je prav očitno pokazalo zdaj za našo božičnico. Če bi ne bila mislila CM družba z lepo podporo tudi na našo obmejno postojanko, bi bila cela letošnja božičnica še bolj žalostna, kakor je bila, ko več kot polovico najbolj revnih otrok, zlasti viničarjev, sploh ni bilo obdarovanih, kolikor pa jih je bilo, bi bilo skoro bolje, da bi bilo še tisto izostalo. Zdaj se le tudi priprosto ljudstvo vidi, kako en sam človek, zlasti učitelj eno in tisto stvar vse drugače, vse bolje opravi. Preje je učiteljstvo samo nabiralo za božičnico in uspeh je bil tako razveseljiv, da se ga obdarovani še danes hvaležno spominjajo. Zdaj pa se ta najvažnejši pogoj za dober uspeh božičnice večinoma prepušča posameznim otrokom. Lepo vas prosim, kakšen respekt pa napravi tak le fantiček ali deklica, če pride pred bogataša s prošnjo za božičnico! Vrže mu tja par dinarjev ali pa ga — napodi s kakšnim izgovorom. To naj bo zadnja taka, božičnica pri nas! Ze zaradi naših sosedov onostran nas opominja naša narodna dolžnost, da se posebno v odpomoči potrebnim revežem v bodoče pokažemo čisto drugačni kot smo se dosedaj. Pri tem mislimo tudi na pomoč »Edinosti«.

Sv. Bolfenk pri Središču

Dramatski odsek Društva kmetijskih fantov in deklet in pevski zbor »Lipa« vežbata in pripravljata lepo veseloigro s petjem »Na Trški gori«, ki se bo predvajala v prvi polovici januarja. Delo je najobsežnejše, kar smo jih zadnji čas predvajali, ter obeta za bolfencane in okolico res lep užitek.

Mirna peč

Gibanje prebivalstva. V minulem letu je bilo v naši občini rojenih 96, umrlo pa 51 oseb. Čisti prirastek znaša 45 oseb, kar je s številom prebivalstva (3400) razmeroma malo. 21 parov pa je stopilo v blaženi zakonski stan.

Kulturno delo kmetijske mladine. Kmetijska mladina, ki je organizirana v Društvu kmetijskih fantov in deklet, pridno prireja debatne in diskusijske večere, ki so prav lepo obiskane. Škoda je le, da društvo nima primerne preostora za prirejanje večjih kulturnih prireditvev.

Murska šobota

Uboj. Na Silvestrovo je bil v bližnji vasi Nemšavcih ubit delavec Vogrinčič Jožef. Nek hlapec iz Martjanec ga je sredi noči priklcal iz hiše in ga iz neznanega vzroka najprej močno udaril potem pa zabodel v trebuh, da je Vogrinčič kmalu nato izdihnil. Slučaj, ki je v tukajšnjih okoliščinah vseh izredno redek, je vzbudil obilo ogorčenja, posebno ker pokojni zapušča nepreskrbljeno vdovo in nekaj nepreskrbljenih otrok.

Pojasnilo. Ker se ni dospel dolgo pričakovana aparatura za »Grajski kino«, se je že za 1. t. m. napovedana otvoritvena kinopredstava odgodila za nedoločen čas.

Kdo naj bo gospodar pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu?

Na to vprašanje, ki se nanaša na prodajo ozir nakup gostilne »Lovec« pri Sv. Duhu, je »Edinost«, ki je prva sprožila misel potrebe po zgradnji planinskega gostišča vrh Sv. Duh, tudi prva že odgovorila. Gospodar naj bo »SPD«! To bi se bilo tudi že zgodilo, če bi bil z dobro voljo tudi združen glavni pogoj: denar za nakup posestva. Tudi na to vprašanje je že mislila »Edinost«. Ga ni bolj kočljivega vprašanja za časopisje, kakor je nakup ali prodaja posestev ob meji v obč. se prav posebno pa za prilike, kakor naj bi bila zgradnja slovenskega gostišča ob državni meji na točki kot je baš Sv. Duh. Ravno tu ne kaže, pred širnim svetom razgaljati naše uboštvo, e gre za tak važen nakup. S tem namreč ne le da razgaljamo svojo narodno sramoto, ampak podžigamo tudi slast tujcu po naši zemlji. Zal je mi namni toliko narodnih brezvestnežev (ali pa tudi le nevednežev), da so kupčije takih postojank mogoče tudi — posrednim potom. Ni torej priporočljivo, če se baš denarno vprašanje predčasno iznaša v javnost, kakor se je to v tem slučaju zgodilo in kar nam je zelo otežkočilo objavo našega stališča v tem važnem vprašanju.

Deset zapovedi za očetovstvo

1. Ohrani si že kot mladenič čisto telo in čisto dušo, da se boš lahko zdrav in s spoštljivostjo približal oni, ki naj bo mati tvoje dece.
2. Izberi si nevesto, ki je sama zdrava in je iz krvno in duševno zdrave družine.
3. Ne vzbujaj k življenju novega bitja, kadar si utrujen ti ali žena, zlasti pa ne, če si vinjen.
4. Spoštuj ženo, ko postaja mati; iz ljubezni do nje in do svojega potomca kroti v sebe sile, ki bi mogle raniti njeno fizično ali čustveno razpoloženje.
5. Pomisli, da ni žena nikoli potrebna tolike nežnosti in obzirnosti kakor takrat, ko je njeno telo posvečeno ustvarjanju novega življenja.
6. Nikdar ne zahtevaj od žene nič takega, kar bi jo ponižalo do sužnje. Išči užitek le v tem, kar ti lahko da iz svobodne ljubezni.
7. Vedi, da ni dovolj, če vseješ dobro seme v dobro zemljo. Ko vzkljuje, ga moraj razsodno zalivati in ogrevati ter skrbno pleči. Isto je z otrokom.
8. Spoštuj ženo, da bodo otroci spoštovali tebe...
9. Otroci naj ne bodo nikdar priča nesoglasja med teboj in ženo.
10. Pomni, da je surovo in kulturnega človeka nevredno, ako iz objestnosti smeš svojo prijateljico po gostilnah navade svoje žene in intimnosti doma. S tem mažeš to, kar ti je v resnici najbližje, in ponižuješ tudi samega sebe.

Zanimivo štivo

Največje podjetje sveta

Jasno je, da se nahaja v Ameriki, vendar niso to niti Fordove tovarne, niti Standard Oil, niti General Electric, temveč to je »Metropolitan« življenjska zavarovalna družba v Newyorku. Podjetje ima glavnico 18.800.000.000 dolarjev in 25 milijonov članov, odnosno zavarovancev. V svoji centrali zaposluje 14 tisoč uradnikov in ima razen tega še 26 agentov, ki oskrbujejo zvezo med centralo in posameznimi zavarovanci. Dnevno naraste zavarovanje za približno 1 milijon dolarjev, izplača skoro 2 milijona in investira v svoje podjetje 1 milijon dolarjev. Ima svoj nebotičnik s 54 nadstropji.

Kako je možno, da ima samo ena zavarovalna družba tako veliko število zavarovancev in kako to, da se toliko Amerikancev zavaruje za življenje in vse druge primere zavarovanja, ki je v zvezi s pohabljenostjo in nezmožnostjo? Do tega jih je prisililo pomanjkanje socijalne zakonodaje, ki bi ščitila delojemalce in ki bi jim oskrbela primerno penzijo in podporo v slučaju delanezmožnosti. In ker je smrt prej ali slej neizogibna in ostanejo svoji eventualno brez beliča v žepu po smrti svojega hranitelja, zato se ne smemo čuditi, da je vsak tretji Newyorčan zavarovan za rento ali za slučaj smrti.

Zanimivo je, kako skrbi ta družba za svoje uradništvo. Obstojajo dvorane, kjer dela do 250 uradnikov, a slišati ni nikaškega šuma, kajti povsod obstojajo naprave, ki blažijo zvoke pisalnih strojev, telefonskih aparatov in drugega, kar dela šum. Hodniki so pokriti z gumijevimi preprogami, tako, da se hoja ne more slišati. Imajo svoje telovadne dvorane, svojo bolnico z najmodernejšimi aparati in najstrovišimi zdravniki, jedilnice, čitalnice itd. V sami centrali je 14 tisoč uradnikov, 540 tainic, 92 zdravnikov in bolniških sester, 65 inženjerjev kemije in 263 ravnateljev oddelkov.

Ravnatelj te družbe je pristen Amerikanez Frederick H. Ecker, ki ie začel svojo kariero kot tekač s plačo 4 dolarjev na teden pri tej družbi, a danes ga poseben lift, izdelan iz mahagonija, dvigne do nadstropja, kjer uraduje in vodi vso to množico ljudi.

Hrbenico družbe tvorijo agentie, ki so povprečno 35 let stari in čitih naloga ie, da vnovčijo zavarovalno vsoto kakih 300 do 400 družin. Zaslužijo približno 30 dolarjev tedensko. Oni vzdržujejo vezi med zavarovanci in centralo, oni pošiljajo zdravniku v hišo zavarovanca, ako ta zboli. Jasno je, da to brezplačno, kajti v interesu družbe je, da zavarovanec čim dalje živi.

Kartoteke bi znašale, ako bi jih položili eno poleg druge, v dolžini celih 18 kilometrov! V teku enega leta odgovori družba na 75 milijonov papisov, to je toliko, kolikor prejme ves Newyork v teku enega tedna papisov.

Delo je zelo naporno in je slično onemu na tekočem traku v tovarnah. Za odidih sta odredjena razen opoldanskega odmora dva odmora po pet minut in to ob 11. uri in ob 15. uri. Opoldanski mir, odnosno odmor traja samo 40 minut; v tem času nudi družba popolnoma brezplačno kosilo vsem svojim nastavljenecem, ker bi sicer v teku 40 minut nihče ne mogel do kakega restorana in nazaj pravočasno priti spet na delo.

Z ozirom na to, da ima ta družba toliko zavarovancev, je tekem let dobila gotov vpogled v življenje in umiranje svojih klientov. Zanimivo je, da žene preži-

vijo može za približno štiri leta. Novozelandci so ljudje, ki najdalje časa živijo, kajti povprečno doživijo 68 let! Med Evropejci živijo najdalje Švedi; Amerikanez doseže povprečno starost z 57 leti. Najkrajše življenje pa izkazujejo Hindusi, kajti povprečno doživijo »starost« 22 let.

Statistike pa izkazujejo čudno dejstvo, namreč, da se največ nesreč dogodi — na domu zavarovancev, ter samo 8 odstotkov na cesti odnosno na prostem. Neverjetno je, koliko ljudi se ponesreči, ko stopajo iz kopalne kadi ali pa celo pri vstajanju iz postelje! — Glede poklicev kažejo statistike, da najdalje živijo anglikanski pastirji, bančni ravnatelji in šefi velikih podjetij. Najhujše trpijo podeželski gostilničarji, ker je v Ameriki navada, da pijejo gostilničarji s svojimi gosti, nato elektrikarji, rudarji in potapljači.

Tako smo v kratkih črtah navedli vse ono, kar more vsakega zanimati, čeprav bi se lahko o tej družbi napisale cele kolone. Je to »borba s smrtjo«, kakor si je ta stavek vzela ta družba za svoje geslo.

Umetni kaučuk

V velikanskih industrijskih obratih »I. G. Farbenindustrie« se v posebnih oddelkih iz premoga in apna proizvaja snov, ki ji v industriji pravijo »buna«, v resnici pa je to umetni ali sintetični kavčuk. Buna je naravnemu kavčuku enakopravna, v nekaterih pogledih pa ga celo nadkrijuje. Tako so nastale različne vrste »bune«, med katerimi so danes najvažnejše »buna S.«, ki se rabi za buna-obroče in takozvani »perbunan«. Mnogostranska uporabljivost perbunana je ustvarila popolnoma novo tehnično srovino, katere najvažnejše svojstvo je: odpornost proti bencinu, olju in masti. Perbunan je poleg tega izredno odporen proti vročini. Med tem, ko ni prirodni kavčuk izdržal vročine 80—90°, izdrži perbunan tudi 130 stopinj in ne postane lepljiv. Znano je, da postajajo predmeti iz gumij, po daljši uporabi razpokani in presušeni. Perbunan je mnogo odpornejši. Važna in koristna lastnost je tudi ta, da se perbunan pri vulkaniziranju spaja s kovinami, lesom in umetnimi snovmi.

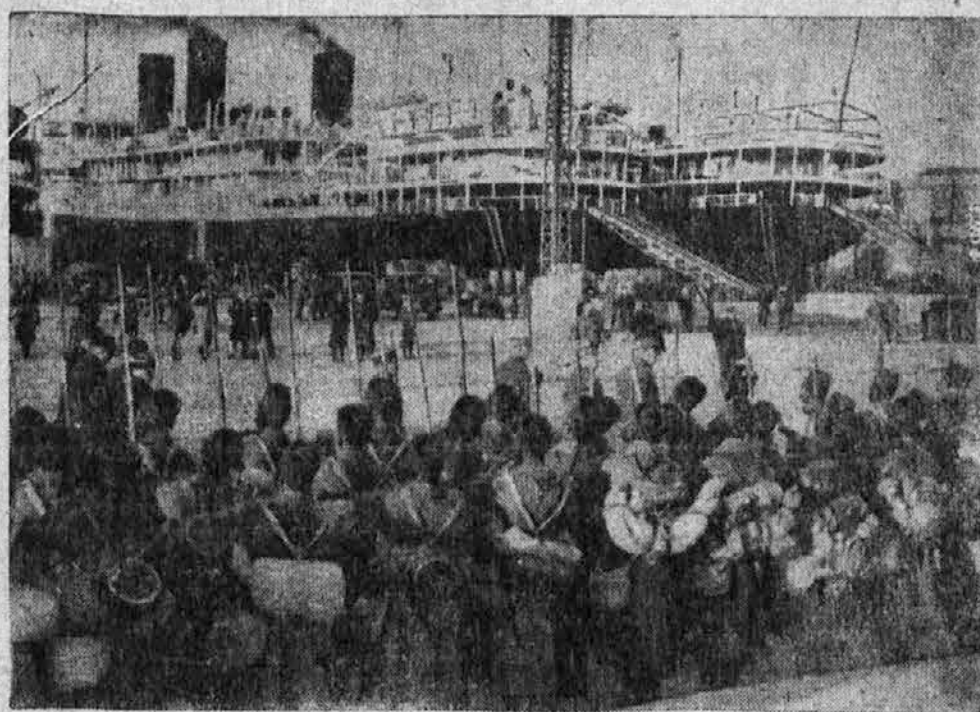
Nenadkriljiv pa je postal perbunan v izdelovanju cevi za industrijo olja, mlekarne in kemično industrijo. Gonilno jermenje, ki je bilo doslej iz usnja, je bilo drago in zelo izpostavljeno razpadanju radi mazanja z različnimi mažami. Danes je že večina gonilnih jermenov iz umetnega kavčuka — perbunana. Prodrli je tudi v tiskarsko tehniko in izdelujejo iz perbunana »gumaste« valje in plošče. Končno uporabljajo umetni kavčuk v kemični industriji za gumiranje zaščitnih oblek in za gumiranje tkanin za zrakoplove in balone.

Ima pa »perbunan« isto lastnost kakor vse umetne snovi — proizvodnje je zelo drago in se izplača samo pri res veliki produkciji.

Tudi slepci se bavijo s sportom

V Angliji so se v zadnjem času začeli tudi slepci baviti z različnimi vrstami športa. Tako so v Londonu slepci ustanovili celo svoj veslaški klub ter se vadijo na Temzi. Veslaške tekme slepcev se vršijo seveda pod nadzorstvom ljudi, ki dobro vidijo in ki so dobri veslači. Vsako nedeljo se v Londonu na Temsi vršijo tekme slepcev. V Londonu so nedavno imeli veslaško tekmo med slepimi ženami in moškimi. Zmagale so vedno žene.

OGLAŠUJTE V »EDINOSTI«!

Francija je poslala močna vojaška ojačenja v Džibuti. Slika prikazuje vkrcavanje senegalskih črncev v Marsailiu.

Vežba dijaštva zamorskih univerz

Visokošolci zamorske univerze v Monrovi. Tudi v samostojni zamorski republiki Liberiji skrbijo za telesno vzgojo mladine. Liberija ima celih 600 mož redne vojske.

Mali oglasi
beseda 0-55 din,
dopisovanje po
1-50 din; inse-
ratni devek do
40 besed 1- din,
nad 40 besed
2- din. Za šiliri-
rana pisma se
plača 10- din.
Za odgovor
je priložiti 3-
din v znamkah

2500 Din rabite,
da zaslužite 1000 Din
mesečno doma.

Dopise:
»Anos« Maribor
Orožnova 6
Priložite znamko!

VEČJA DELAVSKA DRUŽINA

vajena kmečkega in gozdne-
ga dela dobi stanovanje in
zemljišče pri Upravi velepo-
sestva Krumperk, p. Dob pri
Domžalah.

HARMONIKE
Elettra
CASTELFIDARDO
ITALIA
Gen. zastopstvo
za Jugoslavijo
V. WEIXL in **SINOVA MARIBOR**

Vse dame

radekupujejo

**svilo za obleke,
perilo i. t. d.**

pri

I. TRPIN-U

Maribor, Vetrinjska ulica 15

MARIBORSKA TISKARNA D. D.

VODILNO TISKARSKO PODJETJE SEVERNE SLOVENIJE
POSTREŽEMO HITRO. DOBRO IN PO NIZKIH CENAH

TELEFON 25-67, 25-68, 25-69

MARIBOR
KOPALIŠKA ULICA 6

AUGUST GAILIT:

Potepuhovi letni časi

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil MARIJAN FUCHS

19

»Takega dreka majhnega bi ti pač ne bilo treba še razkazovati!« je rekla pre-
zljivo, Jooni pa je divje zaklcala:

»Ti torej ne greš? Dobro!«
In je zaloputnila vrata.
Nipernaadi je odvihal rokave.
Jooni pristopi k njemu in pravi:
»Toomas, takšnih stvari si pa res ne
smeš več dopustiti!«

»Ph, — ženske vsečnosti!« je zamahnil
z roko Nipernaadi.

»Prav zato!« je divjal Jooni. »Kmalu
bo konec! Kmalu bo razneslo! — Midva
ji že pokaževala!«

Vlekel je Nipernaadija s seboj.

Ves dan sta delala na steni slapa. Na-
vrtala sta bila devet lukenj, potem pa sta
jih napolnila s patroni in pritrdila netilno
vrvice.

Nipernaadi je strokovnjaško ogledoval
okolni svet, potem pa je rekel:

»Vsi vrage! To bo pok! Takega grme-
nja voda, ki ga boš tu doživela, ne boš
več slišala vse svoje življenje. Potem je s
cevoj žesal vodo iz lukenj, jih zadela,
vtaknil kladiva in svedre v vrečo in re-
kel:

»Tako, Jooni. Zdaj lahko izgineva!«
Na bregu je stala Anne-Mari in žalo-
stno gledala po močvirju.

Ko sta prišla moza mino, je dvignila
pogled, pozdravila in rekla Jooni:

»Jooni, Jaius te pozdravlja!«

Jooni se ustavi, plašno pogleda Anne-
Marijo in pravi:

»Da, takoj pridem k njemu.«

»Kar spoznati ga ne boš mogel,« se je
smehljala Anne-Mari. »Vrnil se je pobo-
žen in miren. Takoj, ko je prišel, je za-
hiteval sveto pismo in nabožno pesmarico.
V hiši nismo imeli nič takega. Tekla sem
k sosedu in si izposodila knjige. Ne pije
več žganja, ne kadil, ne izpregovori za nič
na svetu »hudič«, ne in pljuva več na
tla. Pridi hitro, ne vem si pomagati z
njim sama!«

Jooni je zardel in prestopical z nog-
na nogo.

»Nes, je rekel. »Tudi mene je minila
želja, da bi ga videl.«

»Saj tudi ni ničesar videti, mu je pri-
trdila Anne-Mari. Nephano zavija usta
proti nebu kakor mladi pič v gnezdu svoj
kljun. Devetkrat je že molil očenaš, pet-
krat oddrdal izpoved grehov, dvakrat na
pamet povedal vero do konca, zdaj pa je
pri Jeremijevih žalostinkah. Vsa krčma je
nenadoma polna boga in božje besede,
nabožne besede odmevajo po praznem
prostoru kakor v cerkvi. Celo glas se mu
je izpremenil. Nos se mu je zožil, da je
zdaj kakor konica igle. Le kaj so počeli
v ječi z njim. Ali so ga napajali s stru-
penimi zdravili, ga mučili z razbeljenim
železom in ga vsak dan bili s težkim
svetim pismom po butici? Čisto otopen je
in v ničemer se več ne razlikuje od Jaa-
na Traavlija. Pravkar sta oba v gostilni:
Jaius in Kūp. Jaius molil, Kūp ga pa
poslušal in puha od jeze. Ah, ubogi Kūp
je tako divji, da je razbil že en krožnik.
Solze mu lijejo po licih. Kljub temu je
vzel še en krožnik iz omare in ga z vso
močjo treščil ob tla: Naj gre še ta k vra-
gu! je stokal. Tale zadnji! Življenje je
tako ali tako na koncu! — Kako bi pa
tudi ne bilo na koncu, ko je pa Jaius
ponorel? Tako smo upali na njega, sno-
vali smo najlepše načrte, zdaj pa imamo
tako nadlogo na vratu in drugega nič!«

Anne-Mari je imela v očeh resnične
solze. In s solznimi očmi je pogledala Ni-
pernaadija. Ta je rekel:

»Kaj me tako gledaš, Anne-Mari? Jaz
ne morem nič za to.«

»Ne, ti ne moreš nič za to,« je rekla
in šla proč.

Nipernaadi pa je vesel, da kar žari.

»Odlično!« vzklila. »Naš čas je prišel!
Jaius je na suhem, tedaj je vsa Maarla
zrela. Pokonci, Jooni! Na delo!«

S silo je vlekel Jooni s seboj in hitel
k slapu.

Tu se je vrgel z ognjeno vnemo na
delo. V jamice je vlagal naboje, jih po-
krival in pritrdjeval netilno vrvi.

Jooni ga brezčutno gleda. On misli na
široki, tuleči obraz Anne-Mari.

»Ah, da bi vsaj že bilo tega konec!«
si misli. »Ko bi vsaj ne bilo ne močvirja,
ne Nipernaadija, — ko bi vsaj spet ka-
kor prej sedel na oknu svoje koč, gledal
na reko, pel svoje pesmi in mislil pri tem
na Anne-Marijo, samo na Anne-Marijo!
Ali se vrnejo kdaj še ti časi? Zdaj sem
kakor koža napeta na bobnu. Vsakdo, ki
gre mimo, sme tolči po njej! Rad bi bil
spet sam s seboj.«

»Pozor!« je hipoma zaklical Nipernaadi.

Jooni vidi, kako so zagorele netilne
vrvice, kako je modrikast plamenček zbe-
žal ko miška hitro proti vdolbinam. Ni-
pernaadi je bežal daleč v stran.

Jooni beži za njim. Kri mu bušne v
glavo. Noge mu postanejo svinčene. Konč-
no dohiti Nipernaadija, in oba na široko
ležeta pred velik kamen.

Pok je strašen. Zemlja trepeče. V zrak
se vzbne velikanski stebel. Kakor, da bi
se vsa Maarla drobila v kose, kakor da bi
se s strašno silo razpočilo zemlje kame-
nito srce na dvoje. Potlej vzdihu pod-
oben, zamolkel, tožec glas. Vode se ženo
navzgor.

Nipernaadi skoči kvišku in steče tja.

Poleg slapa je nastala široka odprtina.

Vode se hrumeče stekajo navzdol. Hotel
je zakričati od radosti, toda nenadoma se
zdrzne in obstane, bedasto zijoč predse.

S skalnate stene se je odkrnila le ten-
ka plast. Nova struga more v najbolj-
šem slučaju zajeti le zgornjo vodo. Vo-
da, ki je šumela navzdol, ni tekla naprej,
marveč se je šumeče ustavljala in se pod
slapom razlivala v jezero. V vedno večjih
in širših tokih je prepiljavljala Kūpove
senožeti.

Nipernaadi se je vrnil k Jooni in rekel:

»Tako. Zdaj lahko greva!«

»Odtod?« vpraša Jooni.

»Da, odtod. Domov!« odgovori Niper-
naadi. »Tu nimava več kaj početi. Kar
se je dalo videti, sva videla.«

»In Maarlina vode bodo tekale, dokler
vse ne izteko?« je vprašal Jooni.

»Zakaj bi pa ne tekale?« odvrne Niper-
naadi nevoljno.

»To bi rad videl!« pravi Jooni.

Nipernaadi je postal nestrpen.

»Ah, nesmisel!« pravi vznemirjen. »Tu

ni ničesar več videti. Voda in voda, —
vedno isto.«

V trenutku, ko sta hotela oditi domov,
zaslišita od krčme sem bližajoče se kri-
čanje.

Nipernaadi se je skrtil poleg Joone za
skalo in opazoval.

Pred vsemi je tekel Jaius. Poleg njega
Anne-Mari, potem Kūp, za njim pa ne-
šteto ljudi. Vsa okolica se je stekla sku-
paj. Može so prišli s puškami, sekirami
in kosami, ženske pa z grabljami, pre-
kljami in grebljicami. Kriče in vihteč orož-
je, so se bližali kakor grozeč nevihtni
obлак.

»Za vrage! Kakšne norčije pa so to?«
je vzklil Nipernaadi začudeno. »Kri-
žarska vojska? Lovska gonja? Ali so mo-
rebiti opazili v močvirju volka ali medve-
da?«

Jooni je dvignil glavo in gledal.

»O ti preljudi Jezus in nesrečni Ka-
naan!« je zaklical prestrašen do smrti.

»O zadnja urica mojega pozemeljskega
življenja! Sedaj je končno konec tu in
kmalu se prične klanje in paranje trebu-
hov! Nas iščejo, nas! Izsuševalce barji
zdaj obkrožajo!«

Ze so zadoneli glasovi:

»Kje pa so ti satanski izsuševalci? Kje
so ti razbijalci skal? Mi vas naučimo od-
vodnjevanja in gospodarstva! Na kosce
vas raztrgamo, zdrobimo vas v prah!«

»Zdaj pa v gozd, zdaj pa le hitro v
gozd!« naglo zakriči Nipernaadi.

Plazila sta se po trebuhu proti gozdu
kakor kači, iščoč kritja za kamenjem in
deblj. Ko sta se privlekla do tja, sta gle-
dala in poslušala še nekaj časa.

Ljudje so hiteli k slapu, se ustavili in
na mah umolknil. Toda samo za hip. —
Potem so zagnali še večji, še strašnejši
krik. Bili so kakor iz uma.

»Moje senožeti! Moje lepe senožeti!
je žalostno ječal Kūp. »Zdaj so pod
vodo, na dnu globokega jezera! Leto za
letom sem gradil to steno, znašal skupaj
kamen za kamnom, da bi gorenja voda ne
preplavila naših lenih travnikov. Zdaj pa
je ta blaznež razoral zidove, ki sem jih
gradil jaz, — o nebesa, o nadloga, o sin-
ček nazareški! — Nipernaadi, nakaži se
prostovoljno, preden te sam najdem!«

(Dalje prihodnjič).